

Regeringens proposition

1990/91:25

med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91

Prop.
1990/91:25

Regeringen förelägger riksdagen vad som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 1 november 1990 för de åtgärder och de ändamål som framgår av föredragandenas hemställan.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Allan Larsson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås utgifter m.m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för innevarande budgetår. De anslag som begärs uppgår till 1 440 milj.kr. Av detta belopp avser den största delen, 550 milj.kr. en engångsvis kapitaltransaktion i form av teckning av aktier i Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag, SBAB. 413 milj.kr. är engångsbelopp i övrigt varav 347 milj.kr. avser bidrag till uppförande av en ny musikteater i Göteborg. Närmare 398 milj.kr. avser effekter av riksdagsbeslut, bl.a. bidrag till drift och underhåll av statskommunvägar med 297 milj.kr. samt bidrag till vissa studiesociala ändamål med 89 milj.kr. Tidigare slutna avtal medför en ökning av utgifterna med 74 milj.kr., av vilka bidrag till Statshälsan svarar för 59 milj.kr.

Av det samlade beloppet på regeringens förslag till tilläggsbudget I är två tredjedelar, 963 milj.kr., engångsvisa anslagsökningar. Utgiftsökningar till följd av propositionen ryms inom ramen för en ansvarsfull finanspolitik.

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, S. Andersson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Hellström, Johansson, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén, Freivalds, Lööw, Persson, Larsson, Åsbrink

Föredragande: statsråden Larsson, Freivalds, G. Andersson, Hjelm-Wallen, Hellström, Sahlin, Lööw, Molin, Johansson

Proposition med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91

Statsrådet Larsson anför:

Regeringen har i proposition 1990/91:16 om teckning av kapitalandel i Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling föreslagit riksdagen att på tilläggsbudget till statsbudgeten för innevarande budgetår anvisa 525 milj.kr. för detta ändamål. Vidare har regeringen i proposition 1990/91:34 om bostadsfinansiering föreslagit riksdagen att på tilläggsbudget till statsbudgeten anvisa 500 milj.kr. till investeringsbidrag för bostadsbyggande. I samma proposition föreslår också 15 milj.kr. till information och utbildning m.m., samt 5 milj.kr. till fonden för kreditgarantier för bostäder.

De ytterligare medelsbehov utöver gällande statsbudget som nu kan överblickas och andra frågor som bör tas upp i detta sammanhang bör sammanfattas i en gemensam proposition angående utgifter på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91. Denna proposition bör föreläggas riksdagen nu. Skulle anslagsframställningar därutöver på tilläggsbudget för innevarande budgetår visa sig ofrånkomliga bör dessa föreläggas riksdagen vid en senare tidpunkt.

Statsråden föredrar frågor om förslag till anslag m.m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91. Anförandena redovisas i underprotokollen för resp. departement.

Statsrådet Larsson avslutar:

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att besluta om anslag på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91 och vidta åtgärder i enlighet med de förslag som föredragandena har lagt fram.

Regeringen ansluter sig till föredragandenas överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredragandena har anfört för de åtgärder och de ändamål som de har hemställt om.

Regeringen beslutar vidare att de anföranden som redovisas i underprotokollen och en sammanställning över de anslag som regeringen begär skall bifogas propositionen enligt följande: Prop. 1990/91:25

Justitiedepartementet	Bilaga 1
Kommunikationsdepartementet	Bilaga 2
Finansdepartementet	Bilaga 3
Utbildningsdepartementet	Bilaga 4
Jordbruksdepartementet	Bilaga 5
Arbetsmarknadsdepartementet	Bilaga 6
Industridepartementet	Bilaga 7
Civildepartementet	Bilaga 8
Anslagsförteckning	Bilaga 9

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 1 november 1990

Föredragande: statsrådet Freivalds

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91

Andra huvudtiteln

E. Kriminalvården

E 5. Engångsanskaffning av inventarier m.m.

I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag på 25 200 000 kr. Vid budgetårets ingång fanns en behållning på avrundat 668 805 kr. Medel för utrustning av vissa pågående objekt kommer att krävas tidigare än som beräknades i budgetpropositionen 1990. Detta gäller bland annat ett nytt häkte i Karlskrona och ett utbyte av telefonväxeln vid kriminalvårdsstyrelsen. Det sammanlagda anslagsbeloppet bedöms numera som otillräckligt. Jag förordar därför att anslaget räknas upp med 6 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Engångsanskaffning av inventarier m.m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91 anvisa ett reservationsanslag på 6 000 000 kr.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 1 november 1990

Föredragande: statsrådet G. Andersson

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91

Sjätte huvudtiteln

A. Kommunikationsdepartementet

[1]A 2. Utredningar m. m.

Under anslaget A 2. Utredningar m. m. har i statsbudgeten för budgetåret 1990/91 anvisats ett reservationsanslag på 3 900 000 kr. Vid utgången av budgetåret 1989/90 fanns på anslaget en reservation på 1 473 589 kr. Under budgetåret 1990/91 har utredningsverksamheten ökat som en följd av det intensifierade förhandlingsarbetet mellan Danmark och Sverige om en regeringsöverenskommelse att uppföra en fast förbindelse över Öresund. Kostnaderna för detta arbete avses att senare avräknas mot de intäkter Öresundsbron kommer att generera. Vidare behövs ytterligare medel för utredningar i anslutning till de förslag som förelades riksdagen i våras i den näringspolitiska propositionen om utveckling av vissa kommunikationer m. m. Jag beräknar det ytterligare medelsbehovet till 10 700 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Utredningar m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91 anvisa ett reservationsanslag på 10 700 000 kr.

B. Vägvesende

[2]B 5. Bidrag till drift och underhåll av statskommunvägar

I statsbudgeten för budgetåret 1990/91 har anvisats ett reservationsanslag om 595 000 000 kr. (prop. 1989/90: 88, bil. 2, TU27, rskr. 325).

Från detta anslag lämnas driftbidrag till statskommunvägar samt väg- och gatanläggningar för kollektiv persontrafik m. m.

Trafikutskottet konstaterade i betänkandet (1989/90:TU 27) Trafikens infrastruktur med anledning av regeringens proposition (1989/90: 88) Vissa näringspolitiska frågor att uppgift saknades i propositionen om det bidragsbelopp som avsågs utbetalas till kommunerna för bidragsåret 1991.

Utskottet konstaterade att det belopp som enligt 1989 års budgetproposition avsågs utbetalas till kommunerna för bidragsåret 1990 uppgick till 696,3 milj. kr. Detta belopp täcker 60% av det totala bidragsunderlaget. Utskottet ansåg att denna bidragsnivå borde vara i stort sett oförändrad under bidragsåret 1991. Det totala bidragsbeloppet till kommunerna för nämnda bidragsår borde därför uppgå till 746 milj. kr. Utskottet konstaterade därefter att denna ökning av bidragsbeloppet inte då krävde någon höjning av den av regeringen föreslagna medelsanvisningen, men att den skulle komma att få återverkan på anslagsberäkningen för kommande år.

Föredragandens överväganden

Regeringen medgav i regeringsbeslut den 28 juni 1990 att vägverket skulle få disponera 141,9 milj. kr. ur 1991 års anslag att användas för år 1990. Detta innebär att vägverket för år 1990 disponerar 700 milj. kr. Då riksdagen fastställt bidragsnivån för år 1991 till 746 milj. kr. bör de ianspråktaga reservationsmedlen för år 1990 nu återställas.

Då riksdagen beslutat att vägverket för år 1991 disponerar 750 milj. kr. måste ytterligare medel tillföras anslaget. För år 1991 uppgår medelsbehovet i enlighet med riksdagens beslut till sammanlagt 296,9 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till drift och underhåll av statskommunvägar* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91 anvisa ett reservationsanslag på 296 900 000 kr.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 1 november 1990

Föredragande: statsrådet Larsson

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91

Sjunde huvudtiteln

G. Övriga ändamål

[1] G 8. Teckning av aktier i Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag, SBAB

Något anslag för detta ändamål finns inte upptaget i statsbudgeten för budgetåret 1990/91.

Statens Bostadsfinansieringsaktiebolags, SBAB, verksamhet

Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag, SBAB lånar sedan 1985 ut medel för bostadsändamål. Utlåningen är författningsreglerad och lånebesluten fattas av de statliga lånemyndigheterna, dvs. i huvudsak länsbostadsnämnderna. SBAB är skyldigt att lämna de bostadslån som lånemyndigheterna beslutar om. En närmare redogörelse för vilka lån som finansieras av SBAB finns i budgetpropositionen 1990/91:100 bil. 13 s. 19-20.

Utlåningen finansieras genom upplåning på den allmänna kreditmarknaden i Sverige och utomlands.

SBAB har fr.o.m. den 1 juli 1989 också tagit över ansvaret för förvaltningen av de statliga bostadslån som före bolagets tillkomst finansierades direkt över statsbudgeten. I takt med att förfallna räntor och amorteringar flyter in levereras dessa medel av SBAB till statsverket.

Fr.o.m. den 1 januari 1990 kan alla låntagare som har anslagsfinansierade lån få dessa lån ersätta med SBAB-lån. Inlösen av anslagslån är obligatorisk när en fastighet byter ägare och i vissa andra fall t.ex. vid en ombyggnad som sker med stöd av ett räntesubventionerat lån (prop. 1988/89:89, BoU10, rskr. 139). När ett ersättningslån betalas ut löses det statliga lånet med inleverans till staten som följd.

Om de inlösta lånen är förenade med räntebidrag och låntagaren vill vara kvar i räntebidragssystemet kan endast SBAB svara för ersättningslån. I övriga fall kan ersättningslån lämnas av SBAB eller andra långivare. T.o.m. september 1990 hade SBAB levererat in ca 390

milj.kr. till statsverket, varav 70 milj.kr. avsåg ersättningslån som SBAB hade lämnat i konkurrens med andra långgivare. Ersättningslåneverksamheten beräknas under 1990 uppgå till ca 1 500 milj.kr.

Den statliga lånestocken, som per den 31 december 1989 uppgick till knappt 63 000 milj.kr., beräknas minska med 4 000 - 5 000 milj.kr. per år på grund av amorteringar och obligatorisk inlösen av lån. Till detta kommer en volymmässigt svårbestämbar minskning på grund av frivilliga ersättningslån. Vilka framtida volymer dessa lån kan få bestäms bl.a. av hur den statliga bostadslåneräntan sätts i förhållande till utvecklingen av marknadsräntan.

SBAB drivs som ett självständigt aktiebolag med krav på marknads- mässig avkastning. Bolagets ackumulerade överskott uppgick per den 31 december 1989 till 554 milj.kr.

Utlåningen, som per den 31 december 1989 uppgick till drygt 43 000 milj.kr., beräknas under 1990 öka med ca 18 000 milj.kr. och under 1991 med mer än 20 000 milj.kr.

SBAB:s aktiekapital uppgår för närvarande till 50 milj.kr. och de obeskattade reserverna till 554 milj.kr. Till detta kommer en garantifond bestående av en av staten utfärdad garantiförbindelse på 1 500 milj.kr.

Nya kapitaltäckningsregler

Den 1 februari 1990 trädde nya kapitaltäckningsregler i kraft. Dessa gäller också för SBAB. Enligt utfärdade övergångsbestämmelser får det ske en successiv uppbyggnad av kapitalbasen fram till utgången av år 1992. De nya kraven innebär bl.a. att den statliga garantiförbindelsen inte längre får räknas in i kapitalbasen och att SBAB, i likhet med andra kreditinstitut, behöver en avsevärt utökad kapitalbas.

Kapitalbasen får innehålla dels primärt kapital, dels supplementärt kapital. Som primärt kapital räknas aktiekapital, reservfond, andra beskattade reserver och 70 % av vissa obeskattade reserver. I det supplementära kapitalet får ingå, upp till 50 % av det primära kapitalet, vissa förlagslån och liknande.

Av SBAB:s rapport till bankinspektionen per den 30 april i år framgår att behovet av tillskott till kapitalbasen per detta datum, för att nå upp till den nivå som föreskrivs fr.o.m. år 1993, uppgick till ca 775 milj.kr. Vid närmast följande rapporttillfälle, den 31 augusti, uppgick motsvarande behov till ca 700 milj.kr. Minskningen beror på att bolaget under mellantiden förstärkt det supplementära kapitalet genom att i maximal utsträckning ta upp förlagslån. Behovet av tillskott per den 31 december 1990 beräknas uppgå till ca 850 milj.kr.

Föredragandens överväganden

Det är med hänsyn till det anförda uppenbart att SBAB:s kapitalbas måste förstärkas. Detta bör ske i form av en nyemission av aktier vilket innebär en förstärkning av det primära kapitalet. Ökningen bör enligt min mening

ges en sådan volym att det primära kapitalet, tillsammans med det ökade utrymme som härigenom skapas för en ökning av det supplementära kapitalet och de vinster bolaget i framtiden kan generera, leder till att de nya kapitaltäckningskraven kan uppfyllas under en längre tid.

Jag föreslår därför att regeringen bemyndigas att teckna nya aktier i SBAB för upp till 550 milj. kr. Teckning bör ske till överkurs så att avsättning kan ske till reservfonden.

Eftersom SBAB omfattas av de kapitaltäckningsregler jag nu har redogjort för är de uttalanden om upplåningsrätt som gjordes i prop. 1983/84:90 s. 45 inte längre aktuella.

Jag anser det viktigt att i detta sammanhang framhålla att det förslag som har lämnats i prop. 1990/91:34 om ny bostadsfinansiering m.m. inte medför några ändringar i fråga om behovet av att förstärka bolagets kapitalbas. Jag vill också framhålla att det bör ställas samma lönsamhetskrav på SBAB som på andra bostadsinstitut.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *teckning av aktier i Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag, SBAB* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91 anvisa ett reservationsanslag på 550 000 000 kr.

[2] Höjning av garantiram för nordiska projektinvesteringslån

Nordiska investeringsbankens projektinvesteringslån etablerades genom ett beslut av Nordiska Ministerrådet (samarbetsministrarna) 1982. Ministerrådet angav att låneordningens primära målsättning skulle vara att stödja nordisk projektexport. Lånen ges på kommersiella villkor till medelinkomstländer med tillfredsställande kreditvärdighet. Samfinansiering sker ofta med Världsbanken eller med de regionala utvecklingsbankerna.

Särskilda garantier från NIBs medlemsländer täcker 90% av kreditrisken. De betalningsförseningar som hittills har drabbat låneordning har varit mycket begränsade. Något i anspråkstagande av medlemsländernas garantier har inte varit aktuellt.

Ministerrådet beslutade 1986 att fördubbla utlåningsramen till 700 miljoner särskilda dragningsrätter (SDR), motsvarande omkring 5,6 miljarder kronor. Sveriges garantiåtagande kom därmed att uppgå till 247,6 miljoner SDR eller ca 2 miljarder kronor. NIB bedömer att låneramen kommer att vara fullt utnyttjad under 1990.

På Nordiska Rådets 38:e session antogs efter förslag från Nordiska Ministerrådet en rekommendation om en höjning av låneramen med minst 300 miljoner SDR.

De nordiska samarbetsministrarna beslöt den 2 mars 1990 - med

förbehåll för nationella parlamentsbeslut - att höja beloppsramen för nordiska projektinvesteringslån från 700 till 1 000 miljoner SDR, samt att vidta nödvändiga ändringar i NIBs stadgar. Samarbetsministrarna förutsatte vid sitt beslut att ikraftträdandet skulle kunna ske den 1 januari 1991.

Efter höjningen skulle Sveriges garantiansvar komma att uppgå till 347 765 000 SDR, vilket motsvarar omkring 2,8 miljarder kronor.

Föredragandens överväganden

Projektinvesteringsslånen har visat sig vara ett värdefullt instrument i NIBs verksamhet. Efterfrågan på lån kan väntas bli fortsatt hög, inte minst vad gäller länder i Öst- och Centraleuropa. Risken att medlemsländernas garantiförpliktelser behöver tas i anspråk måste bedömas som liten. Jag föreslår därför att det av de nordiska samarbetsministrarna fattade beslutet om en höjning av låneramen för projektinvesteringslån biträds och att Sveriges garantiåtagande ökas från 247 595 000 SDR till 347 765 000 SDR.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna att Sveriges garantiförbindelse för Nordiska investeringsbankens projektinvesteringslån ökas från 247 595 000 särskilda dragningsrätter till 347 765 000 särskilda dragningsrätter.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 1 november 1990

Föredragande: statsrådet Hjelm-Wallén

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudget för budgetåret 1990/91

Åttonde huvudtiteln

C. Vuxenutbildning

[1]C 5. Undervisning för invandrare i svenska språket m. m.

I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett förslagsanslag på 277 316 000 kr.

Från detta utgår statsbidrag för grundläggande svenskundervisning och påbyggnadsundervisning i svenska för vuxna invandrare.

Föredragandens överväganden

Genom beslut den 21 juni 1990 medgav regeringen att statsbidraget för påbyggnadsundervisning i svenska för invandrare inom studieförbund efter den 1 januari 1990 fick utgå med 18 kr. per studietimme utöver vad som tidigare medgivits. Kostnaden för detta beräknas till 1 685 000 kr.

Genom beslut den 14 juni 1990 medgav regeringen att statsbidraget i påbyggnadsundervisning i svenska för invandrare inom studieförbund får utgå med 355 kr. per studietimme, vilket är en höjning med 22 kr. utöver det belopp som tidigare redovisats för riksdagen (prop. 1989/90:102, s. 23, UbU27, rskr. 279). Kostnaden för denna höjning av statsbidraget beräknas till 4 119 000 kr.

Genom dessa regeringsbeslut får studieförbunden en genomsnittlig täckning för ökade löner för cirkelledare enligt avtal som slutits mellan Folkbildningsförbundet och Svenska sackläraryrket.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle

att ta del av vad regeringen beslutat i fråga om höjning av statsbidraget för påbyggnadsundervisning i svenska för invandrare inom studieförbund för budgetåren 1989/90 och 1990/91.

E. Forskning och forskarutbildning

[2]E 26. Vissa bidrag till forskningsverksamhet

I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik förts upp ett reservationsanslag på 17 931 000 kr.

Under anslaget beräknas det statliga bidraget till Vetenskapsakademien och till de svenska instituten i Rom, Athen och Istanbul.

Regeringen har i prop. 1989/90:90 (s. 28 och 333, UbU 25, rskr. 328) aviserat sin avsikt att senare återkomma till riksdagen beträffande det svenska forsknings- och utvecklingssamarbetet med Sovjetunionen. Jag föreslår nu, i överensstämmelse med vad som redovisades i propositionen, att resurserna för det bilaterala forsknings- och utvecklingssamarbetet med Sovjetunionen förstärks med 10 milj. kr. fr. o. m. innevarande budgetår.

Vetenskapsakademien redovisade i januari 1990 en på regeringens uppdrag genomförd utredning rörande formerna för det svensk-sovjetiska forskningssamarbetet. I utredningen föreslog akademien att samarbetet skulle vidgas och fördjupas bl. a. genom utökad stöd till gemensamma forskarinitierade forskningsprojekt. Utredningsförslagen har diskuterats med berörda forskningsplanerande och finansierande organ och akademien har under våren och sommaren 1990 förhandlat med den sovjetiska vetenskapsakademien om ett nytt avtal om forskningssamarbete baserat bl. a. på slutsatserna i den nyss nämnda utredningen och de förda diskussionerna. Akademien redovisar i en skrivelse den 7 september 1990 att enighet nåtts om ett förslag till avtal som skall godkännas av berörda regeringar. Regeringen kommer att i annat sammanhang ta ställning här till.

De senaste årens utveckling i Sovjetunionen har inneburit att förutsättningarna för ett ökat forskningssamarbete förbättrats väsentligt. Sovjetunionen liksom övriga öststater har på en rad områden markerat sin vilja till ett närmare samarbete, både med Sverige och andra västeuropeiska länder. Miljösituationen i länderna runt Östersjön innebär exempelvis att behovet av gemensamma forskningsinsatser för att övervaka utvecklingen och lägga en grund för olika miljöåtgärder är stort. Förändringarna i Östeuropa har också inneburit utökade kontakter på samhällsforskningsområdet.

En rad initiativ till ökat samarbete har tagits på skilda nivåer. Av särskilt intresse är alla de initiativ som tagits av enskilda forskare vid universitet och högskolor. Den förstärkning som jag nu föreslår bör i väsentlig grad inriktas på att stödja sådana lokala initiativ. Med hänvisning till att samarbetet bör avse flertalet grundforskningsområden liksom tillämpad forskning inom olika områden, t. ex. miljö och areella näringar är det lämpligt att akademien i samråd med forskningsråd och övriga akademier fördelar medlen utan särskilda bindningar till discipliner och användningsområden.

Den föreslagna modellen med ett bilateralt avtal och att Vetenskapsakademien disponerar medel för samarbete bör ses som en övergångslösning i avvaktan på att samarbetet i framtiden skall kunna bedrivas i samma

obundna former som råder för forskningssamarbetet mellan västvärldens forskare.

Riksdagen har till följd av regeringens förslag i prop. 1989/90: 90 anvisat 13 298 000 kr. i bidrag till Vetenskapsakademien för budgetåret 1990/91. Bidraget till Vetenskapsakademien bör till följd av vad jag anfört ökas med 10 000 000 kr. för bilateralt forskningssamarbete med Sovjetunionen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Vissa bidrag till forskningsverksamhet* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91 anvisa ett reservationsanslag på 10 000 000 kr.

[3]Fråga om rätten att besluta om vite enligt pliktexemplarslagen

Genom lagen (1990: 895) om ändring i lagen (1978: 487) om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar ändrades bl. a. 25 § på så sätt att vitesföreläggande mot den som åsidosätter skyldigheten att lämna pliktexemplar kan meddelas av arkivet för ljud och bild. Ändringen träder i kraft den 1 januari 1991. Tidigare föreskrevs att föreläggande kunde meddelas av den myndighet som regeringen bestämmer. I förordningen (1978: 779) om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar har den befogenheten hittills tillagts kungl. biblioteket och arkivet för ljud och bild, vardera myndigheten inom sitt ansvarsområde. Kungl. bibliotekets rätt att förelägga vite bör bestå. Därför föreslås att viten liksom tidigare skall kunna beslutas av den myndighet som regeringen bestämmer.

Inom utbildningsdepartementet har upprättats ett förslag till lag om ändring i lagen (1990: 895) om ändring i lagen (1978: 487) om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar. Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som bilaga 4.1.

Lagförslaget rör i och för sig sådant ämne som avses i 8 kap. 18 § andra stycket regeringsformen. Enligt min mening skulle emellertid ett yttrande av lagrådet sakna betydelse på grund av frågans beskaffenhet. Lagrådets yttrande bör därför inte inhämtas.

Det är av vikt att ändringen sker innan den tidigare ändringen träder i kraft.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att anta förslaget till lag om ändring i lagen (1990: 895) om ändring i lagen (1978: 487) om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar.

F. Studiestöd m. m.

Prop. 1990/91: 25

Bilaga 4

[4]F 3. Studiehjälp m. m.

På statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik förts upp ett förslagsanslag på 2 650 600 000 kr. Genom beslut den 14 juni 1990 om regleringsbrev för budgetåret 1990/91 avseende anslag till studiestöd har regeringen föreskrivit att högst 293 200 000 kr. av detta belopp får utbetalas till länshuvudmännen enligt lagen (1978: 438) om huvudmannaskap för viss kollektiv persontrafik. Som villkor för utbetalning gäller att länshuvudmännen åtar sig ansvaret för studiehjälpsberättigade elevers resor enligt förordningen (1983: 599) om statsbidrag till vissa elevresor.

Föredragandens överväganden

Elever som studerar på gymnasial nivå har rätt till fria resor till och från skolan om avståndet mellan hemmet och skolan är minst sex kilometer. Elevresorna finansieras med ett särskilt statsbidrag som fördelas av centrala studiestödsnämnden (CSN) till resp. länstrafikhuvudman under förutsättning att denne ombesörjer att de berörda eleverna får gratis resor. Verksamheten förutsätter alltså att staten och länstrafikhuvudmännen är överens om villkoren för statsbidraget.

Riksdagen har beslutat att persontransporter skall beläggas med mervärdesskatt fr. o. m. den 1 januari 1991. Länstrafikhuvudmännens kostnader kommer därför att öka i motsvarande grad. CSN har i en skrivelse den 19 september 1990 bl. a. begärt att länstrafikhuvudmännen kompenseras för ökade utgifter för mervärdesskatt under innevarande budgetår. Med hänsyn till att mervärdesskatten inte vägdes in vid fördelningen av statsbidraget för innevarande budgetår och mot bakgrund av att verksamheten förutsätter en form av avtal, delar jag CSN:s uppfattning i denna fråga. Jag föreslår därför att det särskilda statsbidraget räknas upp med 36,7 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Studiehjälp m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91 anvisa ett förslagsanslag på 36 700 000 kr.

[5]F 7. Bidrag till vissa studiesociala ändamål

Under denna rubrik har ett förslagsanslag på 17 474 000 kr. anvisats för budgetåret 1990/91.

Föredragandens överväganden

Regeringen föreslog i 1990 års budgetproposition (prop. 1989/90: 100 bil. 10, s. 322) att det särskilda statsbidraget som centrala studiestödsnämnden (CSN) disponerar för reserabatter till studerande skulle avskaffas. Riksdagen

gen beslutade emellertid att staten även i fortsättningen skulle lämna ett bidrag för att subventionera de studerandes resor. Reserabatterna till de studerande borde bibehållas under förutsättning att detta kunde ske inom den nuvarande kostnadsramen (SfU 1989/90: 14, rskr. 202).

Riksdagen menade att det borde vara möjligt att lösa frågan om reserabatterna på annat sätt än uteslutande genom avtal med statens järnvägar (SJ), och att CSN borde ta upp förhandlingar också med andra trafikföretag. Riksdagen bemyndigade därför regeringen att ge CSN i uppdrag att förhandla fram förmånligast möjliga reserabatter. Förhandlingsresultatet borde därefter föreläggas regeringen för godkännande. När förhandlingarna slutförts och kostnaderna kunde uppskattas, borde regeringen återkomma till riksdagen med begäran om medel på tilläggsbudget.

Genom beslut den 17 maj 1990 uppdrog regeringen åt CSN att förhandla om reserabatter till de studerande för budgetåret 1990/91. Genom beslut den 16 augusti 1990 godkände regeringen ett avtal mellan CSN och SJ. Avtalet innebär att de tidigare villkoren för rätt till CSN-kortet skall gälla oförändrade. Kortet berättigar till 50 procents rabatt vid resor i andra klass på SJ-tåg och Swebus expressbussar (f. d. SJ-buss och GDG-buss). En viss utökning av kortets giltighet har skett genom att det fr. o. m. den 1 juli 1990 även gäller för kombinationsresor med SJ-tåg och länståg, länsbussar och "E4-tåget".

I en skrivelse den 28 augusti 1990 har CSN redovisat de förhandlingar som förts med olika trafikföretag och varför det av olika skäl hittills bara har varit möjligt att träffa avtal med SJ. Gotlandsbolaget lämnar t. ex. redan studeranderabatt på mellan 25 och 30%. Vid förhandlingar med länstrafikbolagen i Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län framkom att man redan i dag har större delen av de aktuella studerandena som fullprisbetalande. Bolagen krävde därför full kostnads-täckning från staten för att lämna rabatt. Inkomstbortfallet beräknades överslagsvis till ca 65 milj. kr. vilket omöjliggjorde fortsatta förhandlingar. I andra fall har CSN:s diskussioner med bussföretag och flygbolag på grund av tidsbrist inte kunnat slutföras för denna avtalsperiod men fortsätter med tanke på nästa.

Jag beräknar kostnaderna för bidrag till reserabatter för studerande för budgetåret 1990/91 till 89 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Bidrag till vissa studiesociala ändamål* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91 anvisa ett förslagsanslag på 89 000 000 kr.

[6]Ändrat inkomstbegrepp i studiemedelssystemet

I det nya studiemedelssystemet som gäller sedan den 1 januari 1989 avses med inkomst den sammanräknade inkomsten vid taxeringen till statlig inkomstskatt. Inkomsten har betydelse såväl vid beviljning som vid åter-

betalning av studiemedel. Om den studerande har inkomst som överstiger en viss gräns reduceras studiemedlen. Återbetalning av studiemedel sker årligen med fyra procent av inkomsten enligt senaste taxering.

Begreppet sammanräknad inkomst finns inte i skatteförfattningarna men har använts av riksskatteverket i blanketter och information om skatter. Med begreppet avses summan av inkomster av alla inkomstslag. Hänsyn tas därvid inte till vissa avdrag som får göras innan den taxerade inkomsten fastställs. I det nya skattesystem som träder i kraft den 1 januari 1991 kommer emellertid begreppet sammanräknad inkomst inte längre att användas. Centrala studiestödsnämnden (CSN) har mot denna bakgrund i en skrivelse den 13 september 1990 föreslagit vissa ändringar av studiestödslagen. Enligt nämndens uppfattning bör summan av inkomstlagen tjänst, näringsverksamhet och kapital i fortsättningen utgöra inkomst i studiemedelssystemet. Därigenom kommer det nya inkomstbegreppet att i normalfallet motsvara begreppet sammanräknad inkomst enligt nu gällande regler.

Jag delar CSN:s mening att lagtexten behöver justeras. Det inkomstbegrepp som skall ligga till grund för beviljning av studiemedel och återbetalning av studielån bör vara den sammanräknade inkomsten av tjänst, näringsverksamhet och kapital. Genom att använda termen sammanräknad inkomst kan det inte bli fråga om att beakta underskott i ett inkomstslag. Förslaget kräver ändring av 4 kap. 21 och 8 kap. 4 §§ studiestödslagen (1973:349).

CSN föreslår även vissa smärre ändringar av det inkomstbegrepp som gäller för beräkning av avgiftsunderlag vid återbetalning av studiemedel som uppburits före den 1 januari 1989. Enligt nu gällande regler beaktas därvid den till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten plus underskott i förvärvskälla. Begreppet taxerad inkomst försvinner i sin nuvarande form och ersätts av dels taxerad förvärvsinkomst, dels inkomst av kapital. Underskott i förvärvskälla kommer att behandlas på ett helt annat sätt i det nya skattesystemet. Det är därför nödvändigt att även inkomstbegreppet i det äldre återbetalningssystemet förändras.

I det nya skattesystemet avskaffas rätten till avdrag för underhåll till barn och förlustavdraget försvinner i sin nuvarande form. Dessa förändringar medför att inkomstbegreppet i de två återbetalningssystemen i realiteten blir mycket lika varandra. Den enda återstående skillnaden mellan de två inkomstbegreppen blir då att vid återbetalning av studiemedel enligt äldre regler medges avdrag för annat underhåll och pensionsförsäkringar samt egenavgifter som inte dras av i särskild förvärvskälla. CSN:s förslag innebär att samma inkomstbegrepp bör gälla vid återbetalning av äldre studiemedel som vid återbetalning av studiemedel som uppburits fr. o. m. år 1989. I realiteten medför CSN:s förslag mycket marginella förändringar av inkomstbegreppet.

Det är enligt min mening av värde att ett enhetligt inkomstbegrepp kan användas vid all återbetalning av studiemedel. Bl. a. underlättas och förenklas därigenom informationen om återbetalning av studiemedel. Jag tillstyrker därför nämndens förslag i detta hänseende. Förslaget kräver

införande av en ny övergångsbestämmelse till lagen (1988:877) om ändring i studiestödslagen.

Inom utbildningsdepartementet har upprättats ett förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349). Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som bilaga 4.2.

Mina förslag medför inte några finansiella konsekvenser.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att anta förslaget till lag om ändring i studiestödslagen
(1973:349).

G. Kulturverksamhet m. m.

Vid beredningen av punkterna 7–11 har jag samrått med chefen för utbildningsdepartementet.

[7]G 2. Bidrag till utvecklingsverksamhet inom kulturområdet m. m.

Frågan om att bygga en ny musikteater i Göteborg och västra Sverige har diskuterats i ett par decennier och med särskild intensitet under slutet av 1980-talet.

År 1985 beslöt kommunfullmäktige i Göteborg att en ny musikteaterbyggnad skulle förläggas till Gamla Ullevi.

I augusti 1987 uppdrog regeringen åt förre landshövdingen Karl Frithiofson att förhandla med berörda landsting och kommuner om finansieringen av en ny musikteater i västra Sverige. Uppdraget kom att omfatta finansiering av såväl investerings- som driftskostnader samt organisation av det huvudmannaskap som kan följa av att flera medverkar i finansieringen.

I 1988 års budgetproposition anförde statsrådet Göransson följande. "Jag vill i detta sammanhang också erinra om att regeringen under hösten 1987 har uppdragit åt en särskild förhandlingsman att med berörda landsting och kommuner förhandla om finansieringen av en ny musikteater i västra Sverige. Förhandlingarna är ännu inte avslutade. Jag utgår från att staten skall bidra med 230 milj. kr. för en ny musikteaterbyggnad. Beloppet motsvarar närmare hälften av den beräknade byggnadskostnaden för musikteatern. Ett villkor för statens bidrag är att berörda landsting och kommuner totalt satsar minst lika mycket som staten."

I maj 1989 rapporterade förhandlingsmannen till regeringen att det inte varit möjligt att samla hela den västsvenska storregionen till finansiell medverkan i projektet och att hans uppdrag därmed måste anses slutfört.

Under hösten 1989 upphävde kommunfullmäktige i Göteborg beslutet om förläggning av den nya musikteatern till Gamla Ullevi. I stället beslöts att teatern skall uppföras på Packhuskajen vid Lilla Bommens hamn under förutsättning dels att i ärendet aktuella planfrågor kan lösas, dels att erforderliga ekonomiska bidrag kan erhållas från staten, kommuner i västra Sverige samt företag och enskilda.

Under arbetets gång har vissa företag i Göteborg visat intresse för att ge ekonomiska bidrag till musikteaterbygget. För att stimulera företagen till detta har ställts i utsikt att staten — utöver redan aviserade 230 milj. kr. — skall bidra med en krona för varje krona som näringslivet satsar.

Göteborgs kommun har i skrivelse den 16 oktober 1990 redovisat hur finansieringen av den nya musikteatern skall ske och hemställt att regeringen utbetalar 347 milj. kr. i statsbidrag. Utöver statsbidraget redovisar kommunen följande finansiering. Bidragen från näringslivet uppgår till 117 milj. kr., från åtta förortskommuner till Göteborg till 63 milj. kr. samt från enskilda till 3 milj. kr. Det gör en total summa av 530 milj. kr., vilket musikteaterbyggnaden är kostnadsberäknad till i kostnadsläget i september 1990.

För att detta projekt skall kunna realiseras föreslår jag att 347 milj. kr. ställs till regeringens disposition under anslaget Bidrag till utvecklingsverksamhet inom kulturområdet m. m.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till utvecklingsverksamhet inom kulturområdet m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91 anvisa ett reservationsanslag på 347 000 000 kr.

[8]G 7. Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

Under denna rubrik har i statsbudgeten för innevarande budgetår förts upp ett förslagsanslag på 63 952 000 kr. Från anslaget utgår s. k. bibliotekserättning till litterära upphovsmän och översättare för att deras verk lånas ut genom folk- och skolbibliotek. Ersättningen, som årligen tillförs Sveriges författarfond, beräknas på grundval av vissa belopp per hemlån och referensexemplar. För närvarande uppgår grundbeloppet till 63 öre per hemlån och 2 kr. 52 öre per referensexemplar av originalverk och till hälften av nämnda belopp per hemlån resp. referensexemplar av verk i svensk översättning.

I årets budgetproposition (prop. 1989/90:100, bil. 10, s. 348) anförde chefen för utbildningsdepartementet att medelsbehovet för bibliotekserättningen borde beräknas med utgångspunkt i nu gällande grundbelopp i avvaktan på resultatet av pågående förhandlingar med berörda upphovsmannaorganisationer om nya grundbelopp. För bibliotekserättningen har riksdagen anvisat ett preliminärt belopp på 61 532 000 kr. för budgetåret 1990/91 (KrU 18, rskr. 220).

Regeringens förhandlare har den 29 mars 1990 träffat en överenskommelse med Sveriges författarförbund, Föreningen svenska tecknare och Svenska fotografernas förbund om bibliotekserättningens grundbelopp för budgetåren 1990/91 och 1991/92. Enligt överenskommelsen skall grundbeloppet för hemlån av originalverk vara 69 öre budgetåret 1990/91 och 77 öre budgetåret 1991/92. Regeringen har den 3 maj 1990 godkänt överenskommelsen.

Den sålunda träffade överenskommelsen innebär, att regeringen åtagit sig att föreslå riksdagen att för innevarande budgetår räkna upp grundbeloppet för hemlån av originalverk med sex öre. Övriga grundbelopp bör höjas i motsvarande mån. Beloppen bör således vara 69 öre för hemlån och 2 kr. 76 öre för referensexemplar av originalverk samt 34,5 öre för hemlån och 1 kr. 38 öre för referensexemplar av översatta verk. På grundval av dessa belopp beräknar jag medelsbehovet för biblioteksersättningen till 67 394 000 kr., dvs. 5 682 000 kr. utöver vad riksdagen preliminärt har anvisat för innevarande budgetår.

Vad gäller grundbelopp för budgetåret 1991/92 bör regeringen återkomma till riksdagen med förslag i nästa budgetproposition. Därvid har regeringen självfallet att beakta den ingångna överenskommelsen med berörda organisationer.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har anfört om biblioteksersättningens grundbelopp för budgetåret 1990/91,
2. till *Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91 anvisa ett förslagsanslag på 5 682 000 kr.

[9]G 14. Bidrag till regional musikverksamhet

Under denna rubrik har i statsbudgeten för innevarande budgetår förts upp ett förslagsanslag på 170 500 000 kr.

Riksdagen har med anledning av prop. 1984/85:1 (KrU 7, rskr. 53) beslutat om omorganisation av regionmusiken och Rikskonserter den 1 januari 1988. Riksdagen har därefter med anledning av prop. 1985/86:114 (KrU 22, rskr. 330) godkänt statens ekonomiska förpliktelser i överenskommelsen mellan statens förhandlingsnämnd och Landstingsförbundet om ändrat huvudmannskap för den regionala musikverksamheten.

Regeringen har vidare för sin del genom beslut den 23 oktober 1986 godkänt överenskommelsen mellan staten och Landstingsförbundet och de avtal som statens förhandlingsnämnd träffat med samtliga landstingskommuner, utom Stockholms, samt med Gotlands kommun om ändrat huvudmannskap för den regionala musikverksamheten.

Det statliga bidraget till den regionala musikverksamheten fastställs genom årliga förhandlingar mellan staten och Landstingsförbundet.

Överenskommelse om statligt bidrag till den regionala musikverksamheten för kalenderåret 1990 har fastställts den 21 juni 1990. Landstingsförbundets styrelse har samma dag godkänt överenskommelsen. Regeringen godkände överenskommelsen den 28 juni 1990.

Överenskommelsen mellan staten och Landstingsförbundet innebär att statsbidraget till den regionala musikverksamheten 1990 skall uppgå till 197,5 milj. kr. under utbildningsdepartementets huvudtitel. Därtill kommer ersättning för tjänstemusik och högvaktsmusik under försvarsdepartementets huvudtitel som 1990 uppgår till 12,5 milj. kr.

Det ankommer på regeringen att följa upp konsekvenserna av den träffade överenskommelsen.

Regeringen har därför i beslut den 4 oktober 1990 medgivit att detta anslag får överskridas med 27 milj. kr. för budgetåret 1990/91. Jag anser att överskridandet är av den storleksordningen att regeringen bör informera riksdagen i frågan. Förhandlingar om statsbidrag till den regionala musikverksamheten för kalenderåret 1991 pågår för närvarande.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle

att ta del av vad jag har anfört om överskridande av anslaget
Bidrag till regional musikverksamhet budgetåret 1990/91.

[10]G 30. Centrala museer: Förvaltningskostnader

G 31. Centrala museer: Vissa kostnader för utställningar och samlingar m. m.

I statsbudgeten för innevarande budgetår har under anslagsrubriken Centrala museer: Förvaltningskostnader anvisats ett förslagsanslag om 346 287 000 kr. och under anslagsrubriken Centrala museer: Vissa kostnader för utställningar och samlingar m. m. ett reservationsanslag om 34 119 000 kr.

I årets budgetproposition (prop. 1989/90: 100, bil. 10, s. 393) föreslogs under anslaget Centrala museer: Förvaltningskostnader en ökad medelsanvisning på 10 milj. kr. för de centrala museernas bevakningskostnader. Riksdagen beslöt i enlighet med förslaget, men uttalade samtidigt – med hänvisning till att statens kulturråd tidigare fått regeringens uppdrag att följa museernas planering, dimensionering och kostnadstäckning av bevakningsfunktionen – att regeringen, när kulturrådet redovisat sina överväganden, borde återkomma till riksdagen med förslag om medel på tilläggsbudget om detta skulle befinnas nödvändigt för att upprätthålla en oförändrad bevakningsnivå (KrU 21, s. 12).

Statens kulturråd har i en skrivelse den 19 juni 1990 redovisat ett underlag för fördelningen mellan centralmuseerna av nämnda medelsram på 10 milj. kr. I anslutning härtill har museerna anmält ett ytterligare förstärkningsbehov för bevakning under budgetåret 1990/91 av ca 14 milj. kr., varav ca 12 milj. kr. avser statens konstmuseer.

I sin skrivelse har kulturrådet också redovisat en bevakningsteknisk utredning rörande centralmuseerna. På grundval av utredningen gör kulturrådet den bedömningen, att några väsentliga nedskärningar av nuvarande bevakningskostnader på kort sikt inte kan ske med bibehållen säkerhetsstandard.

För innevarande budgetår har de centrala museerna, förutom det nämnda beloppet på 10 milj. kr. för bevakningsändamål, under reservationsanslaget Centrala museer: Vissa kostnader för utställningar och samlingar m. m. tilldelats en ytterligare medelsram på 10 milj. kr. för utvecklings-

verksamhet. Denna ram står till kulturrådets disposition för fördelning mellan museerna. Enligt vad jag erfarit har kulturrådet ännu inte beslutat om medelsanvändningen. Till museernas förfogande står således en samlad förstärkningsresurs på 20 milj. kr., som ännu inte är fördelad. Den gjorda satsningen, jämte de kraftiga förstärkningar som härutöver kommit vissa museer till del, får anses anmärkningsvärd i rådande statsfinansiella läge och jämfört med de insatser som i övrigt gjorts på kulturområdet. Jag finner det därför inte rimligt att statsbudgeten belastas med en ytterligare utgift för att täcka centralmuseernas bevakningskostnader. I det uppkomna läget bör i stället museerna ges möjlighet att utnyttja den redan anvisade förstärkningen som en fri basresurs, inom vilken bevakningsbehoven får vägas mot andra angelägna uppgifter. I detta sammanhang vill jag erinra om vad som anfördes i årets budgetproposition angående möjligheten att väga in nödvändiga bevakningskostnader vid bestämningen av entréavgifternas storlek. Vad jag här föreslår vill jag se som en fortsatt utveckling mot ett system där museerna själva får väga angelägenheten av alla olika medelsbehov och tillgängliga inkomster mot varandra.

Det bör därmed ligga i museernas eget intresse att samarbeta för att genomföra sådana rationaliseringar, att de administrativa kostnaderna på sikt kan minska och resurser frigöras för verksamhetsutveckling. En naturlig anledning till administrativ samverkan ligger i den omständigheten att flertalet centralmuseer är belägna inom ett relativt begränsat geografiskt område. Inom samma område ligger också några museer som står under kommunal eller enskild förvaltning, men som erhåller ett betydande ekonomiskt stöd av staten. Hit hör Stiftelsen Thielska galleriet, vars samlingar av konst från 1800- och 1900-talen är av stor nationell betydelse. För stiftelsens verksamhet lämnas bidrag från anslaget Bidrag till vissa museer. Stiftelsen har anhållit om ett tilläggsanslag för att täcka vissa säkerhetskostnader. Jag finner det inte orimligt att inom den ökade basresurs som beräknats för centralmuseerna under vissa omständigheter även tillgodose angelägna behov hos statsunderstödda museer utanför denna krets. Detta bör utgöra ännu ett skäl för kostnadsnedsättande samverkan mellan berörda museer t. ex. i fråga om upphandling av bevakningstjänster.

Mot bakgrund av vad jag har anfört förordar jag, att de under anslagen Centrala museer: Förvaltningskostnader och Centrala museer: Vissa kostnader för utställningar och samlingar m. m. anvisade särskilda medelsramarna för bevakning resp. utvecklingsverksamhet vid centralmuseerna ges en delvis annorlunda användning än som förutsatts vid behandlingen av 1990 års budgetproposition. Medlen bör i stället utgöra en allmän förstärkning av museernas basverksamhet. Jag föreslår vidare, att regeringen söker riksdagens bemyndigande att – i den mån särskilda skäl föreligger – använda medlen även för kostnader avseende andra museer än de tio centralmuseerna. Det bör få ankomma på regeringen att fördela medlen. Ett förslag till uppdrag till statens kulturråd att tillhandahålla ett underlag för ett sådant fördelningsbeslut kommer senare att föreläggas regeringen.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har anfört om ändrad användning av anvisade medel till bevakning och utvecklingsverksamhet vid de centrala museerna,
2. bemyndiga regeringen att använda ifrågavarande medelsram för kostnader avseende en utökad krets av museer i enlighet med vad jag har förordat.

H. Massmedier m. m.

[11]H 23. Utbyte av TV-sändningar mellan Sverige och Finland

I statsbudgeten för budgetåret 1990/91 har under denna anslagsrubrik förts upp ett förslagsanslag på 10 822 000 kr. Från anslaget betalas kostnader för tillhandahållande och överföring av en svensk programkanal till Finland samt för rundradiosändning i Sverige av en finländsk programkanal.

Bakgrund

Sändningarna av finländska TV-program över Storstockholmsområdet tillkom på initiativ från de svenska och finländska statsministrarna och har pågått sedan den 1 juli 1986. Tillståndet för sändningarna har innehaft av Riksförbundet Finska föreningar i Sverige (numera Sverigefinska Riksförbundet). För verksamheten finns en särskild lag som gäller till utgången av år 1991.

Den 1 december 1988 inleddes sändningar av en svensk programkanal över Helsingforsområdet. TV-utbytet bedrivs enligt en ömsesidighetsmodell och bekostas på likställda villkor länderna emellan.

I samband med sändningsstarten för den svenska kanalen i Finland kom jag och den finländske trafikministern överens om att låta undersöka olika metoder för att vidga TV-utbytet mellan Sverige och Finland. För svensk del genomfördes en studie inom ramen för utredningen (U1987:02) om ökat TV-utbyte mellan Sverige och Finland. Resultatet redovisades i en skrivelse till regeringen den 30 juni 1989. Enligt utredaren är tre huvudalternativ möjliga inom de närmaste åren. Det första är distribution via marksändare. Det andra är programöverföring via det fiberoptiska nätet (det digitala riksnätet) till kabelnät. Det tredje är utsändning via olika typer av satelliter för dels individuell mottagning med parabolantenn, dels kabelnätetsdistribution.

Skrivelsen remissbehandlades. En sammanställning av yttrandena har redovisats i årets budgetproposition (prop. 1989/90: 100 bil. 10 s. 474f.). Även skrivelser har inkommit i ärendet.

Den 20 juni 1990 kom jag och den finländske trafikministern överens om principerna för det fortsatta TV-utbytet mellan Sverige och Finland.

Möjligheter bör ges till mottagning av en finländsk TV-kanal i kabel-TV-nät på ett tjugotal orter i Sverige. Överföringen till dessa kabelnät bör ske via televerkets fiberoptiska nät och överföringskostnaderna betalas av svenska staten.

Prop. 1990/91:25
Bilaga 4

Televerket

Televerket konstaterar i en skrivelse den 16 oktober 1990 att det är möjligt att till 24 namngivna orter distribuera en finländsk TV-signal genom att utnyttja det fiberoptiska nätet.

Det hittillsvarande TV-utbytet medför bl. a. att en finländsk kanal överförs via radiolänk till Stockholm. Den utbyggnadsmöjlighet som televerket nu redovisar innebär att denna TV-signal vidare sänds från Kaknästornet i Stockholm i ett fiberoptiskt distributionsnät ut till de aktuella orterna. På dessa orter görs signalerna tillgängliga för olika kabeloperatörer i s. k. spridningspunkter som vanligtvis är placerade på en telefonstation på resp. ort. I spridningspunkten tillhandahålls en signal av en typ som kan sändas vidare i olika kabelnät. Den kabeloperatör som väljer att utnyttja denna signal ges möjlighet att med egna anslutningsdon koppla in signalen till det egna nätet. Resp. kabeloperatör svarar för de sistnämnda anpassningskostnaderna samt för överföring från spridningspunkten till det egna kabelnätet.

Utbyggnadsplanen innebär att det efter beslut om igångsättning före utgången av år 1990 kan kopplas in en ort under våren 1991. Resterande inkopplingar sker successivt under hösten 1991.

Priset för en överföring av denna omfattning är under innevarande budgetår 90 000 kr. och uppgår för budgetåret 1991/92 till 11,9 milj. kr., vilket också utgör helårspriset. Årsavgiften värdesäkras för inflation genom att den knyts till ett index som motsvarar kostnadsutvecklingen inom detta område.

Föredragandens överväganden

Nuvarande TV-utbyte mellan Sverige och Finland har byggts ut successivt. Under år 1990 kommer de svenska sändningarna i Finland att utvidgas så att den svenska kanalen blir tillgänglig i större delen av södra Finland. Kanalen sänds från fyra marksändare och når härigenom en stor del av de finländare som förstår svenska. Med det förslag jag nu kommer att beskriva närmare uppnår Sverige en motsvarande ambitionsnivå.

Hittills har det inte ansetts lönsamt att på kommersiella villkor erbjuda finländsk TV i kabelnät på andra platser än där signalen varit lätt tillgänglig. För att ge förutsättningar för att den finländska kanalen skall kunna ses även i andra delar av landet krävs att staten skjuter till medel och ordnar tekniska förutsättningar såsom redan har skett i Storstockholmsområdet. Erfarenheterna från dessa marksändningar är goda och jag anser att det vore värdefullt om flera finsktalande bosatta i Sverige kunde ges tillgång till TV-program från Finland. Om verksamheten utvidgas är det enligt min mening rimligt att de som sändningarna riktar sig till också svarar för en

viss ekonomisk insats som bekräftelse på sitt intresse. Detta bör lämpligen ske på liknande villkor som i övrigt gäller på kabel-TV-marknaden.

Målgruppen för de finländska sändningarna i Sverige är personer som har någon anknytning till Finland och som förstår finska. Som redovisas i utredningens skrivelse är denna grupp spridd över relativt stora delar av landet. Vid överläggningen i juni månad i år med den finländske trafikministern gjordes bedömningen att det fördelaktigaste alternativet för en utbyggnad i Sverige är att överföra den finländska TV-kanalen via det fiberoptiska nätet till kabelnät på ett tjugotal orter. Alla kabelnätsoperatörer på de angivna orterna ges möjlighet att ansluta sig. Den snabba kabelutbyggnaden ger på sikt förutsättningar för att allt flera finsktalande på de aktuella orterna får tillgång till finländsk TV.

Genom kabelnätsdistribution på ett urval av orter är det möjligt att nå flera hushåll i målgruppen med finländska sändningar än som skulle kunna nås med exempelvis marksändare. Bristen på frekvensutrymme gör att ytterligare marksändare endast är möjliga att etablera på några få orter. Vidare blir statens kostnader för alternativet med programmatning via fibernät lägre än de samlade kostnaderna för distribution och upphovsrättsersättning i de övriga alternativen. Distribution via det digitala riksnätet, som normalt används för datakommunikation m. m., medger även att verksamheten efter ett riksdagsbeslut om igångsättning före utgången av år 1990 kan inledas redan under våren 1991, vilket är tidigare än övriga alternativ medger.

Sverigefinska Riksförbundet och Finlandssvenskarnas riksförbund i Sverige har förklarat att man ställer sig bakom denna lösning.

Vid valet av orter som bör erbjudas finländsk TV i kabelnät har jag utgått från uppgifter om antalet finlandsfödda invånare i varje kommun. Denna uppgift har använts eftersom målgruppen för sändningarna inte entydigt kan urskiljas i befolkningsstatistiken och eftersom det kan antas att orter med ett högt antal finlandsfödda även har många personer som kan räknas till målgruppen. Utöver vad statistiken visar kan det exempelvis röra sig om i Sverige födda barn till finländska föräldrar eller personer av annan nationalitet som är gifta eller sammanboende med finsktalande personer. Hänsyn har även tagits till sträckningen av det fiberoptiska nätet, vilket huvudsakligen förbinder de större orterna i landet.

Det bör ankomma på regeringen att fastställa de orter som bör omfattas av överföringarna. De i sammanhanget aktuella orterna är för närvarande följande: Borlänge, Borås, Eskilstuna, Fagersta, Gävle, Göteborg, Helsingborg, Hudiksvall, Jönköping, Karlskoga, Karlstad, Köping, Linköping, Malmö, Norrköping, Nyköping, Skövde, Sundsvall, Trollhättan, Uddevala, Umeå, Uppsala, Västerås och Örebro.

I Göteborgsområdet kan viss spridning även ske till kabelnät i Partille och Mölndal. Tillfälliga kapacitetsbrister i fibernätet medför att utbyggnaden till Uddevala kommer att ske något senare än för övriga orter.

De kabelnät i Storstockholmsområdet och Norrbotten som hittills vidare sänder den finländska kanalen resp. marksändningar av de ordinarie TV-kanalerna i Finland som finns tillgängliga inom dessa områden, påverkas inte av den föreslagna utbyggnaden.

De tillkommande kostnaderna för staten beräknas för helårsverksamhet uppgå till 11,9 milj. kr. till vilket jag återkommer till vid min anmälan till nästa års budgetproposition. För innevarande budgetår beräknas kostnaden till 90 000 kr. Nödvändiga förberedelser gör att huvuddelen av verksamheten kan inledas först ca sex till tolv månader efter att ett principbeslut har tagits i enlighet med de riktlinjer jag här förordar. Några upphovsrättskostnader utöver dem som staten nu bekostar för sändningen över Storstockholmsområdet är inte aktuella. På samma vis som gäller för vidare sändning i kabelnät av satellitkanaler bärs upphovsrättskostnader enligt gällande avtal av kabeloperatörer och anslutna hushåll.

Statens insats begränsas till att tillhandahålla en finländsk TV-kanal på en plats i varje ort. Det är de enskilda kabeloperatörerna som avgör om de vill utnyttja möjligheten att komplettera kabel-TV-utbudet med en ny kanal. Eftersom skilda kabeloperatörer tillämpar olika tekniska lösningar för distributionen fram till hushållen samt varierande debiteringsmodeller för upphovsrättsersättningar, går det inte här att ange hur stor den slutliga kostnaden kommer att bli för ett hushåll som vill få tillgång till den finländska kanalen. Frågan om den finländska kanalen kommer att ingå i ett grundläggande utbud av kanaler eller i ett kompletterande utbud avgörs också av kabeloperatörerna och kan därför komma att variera mellan orter och kabelnät. Jag utgår emellertid från att intresset hos gruppen av finsktalande hushåll kommer att vara så stort att flertalet kabeloperatörer väljer att erbjuda den finländska kanalen.

Till skillnad från marksänd TV, där upphovsrättsersättningen vanligen beräknas på grundval av det totala antalet tittare inom täckningsområdet, innebär kabeldistribution av exempelvis satellitkanaler att enskilda hushåll får betala en kostnad för att bli ansluten till ett kabelnät samt programkostnader inkl. upphovsrättsersättningar för att få tillgång till det utbud av kanaler som erbjuds. Eftersom den finländska TV-kanalen nu infogas i detta system på liknande villkor som gäller för övriga kanaler blir det möjligt att få en bild av intresset för dessa sändningar. Med den lösning som jag nu föreslår kan statens kostnader för överföring av signalen anpassas till det verkliga intresset för verksamheten, dvs. antalet anslutna hushåll. Om det skulle visa sig att alltför få hushåll är intresserade kan överföringen till en ort i så fall avslutas. Frigjord kapacitet i det fiberoptiska nätet kan då användas för överföring till en annan ort. Därmed uppnås flexibilitet och en bättre hushållning med tillgängliga medel.

Sammanfattningsvis bör riktlinjerna för verksamheten vara följande. En finländsk TV-kanal överförs med statligt stöd via det fiberoptiska distributionsnätet till en plats på varje aktuell ort. Alla kabelnätsoperatörer på dessa orter ges möjlighet att ansluta sig och infoga den finländska kanalen i resp. utbud. Kabeloperatörerna står själva för kostnader för denna anslutning och för överföring till det egna kabelnätet samt för upphovsrättsersättningar. Erfarenheter av intresset för den finländska kanalen på resp. ort avgör om överföringen till orten skall fortsätta.

I detta sammanhang vill jag nämna att motsvarande kabeldistributionsmodell också är möjlig att tillämpa för storstockholmsområdet, där den finländska TV-kanalen för närvarande sänds via marksändare. Även om

utbyggnaden av kabelnät har skett i snabbt tempo finns det i dagsläget finsktalande hushåll inom regionen som inte är anslutna till något kabelnät. Mot denna bakgrund ser jag nu ingen anledning att frånga tidigare uttalanden om att nuvarande marksändningar över storstockholmsområdet under en övergångsperiod bör bibehållas.

Prop. 1990/91:25
Bilaga 4

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer som jag har förordat avseende överföring av en finländsk TV-kanal, avsedd för vidareändning i kabelnät, till orter i Sverige,

2. till *Utbyte av TV-sändningar mellan Sverige och Finland* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91 anvisa ett förslagsanslag på 90 000 kr.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1990:895) om ändring i lagen (1978:487) om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar

Härigenom föreskrivs att 25 § lagen (1978:487) om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar i paragrafens lydelse enligt lagen (1990:895) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

25 §

Den som åsidosätter skyldigheten att lämna pliktexemplar enligt denna lag kan av *arkivet för ljud och bild* föreläggas att vid vite fullgöra sin skyldighet. Vitesföreläggande skall delges.

Den som åsidosätter skyldigheten att lämna pliktexemplar enligt denna lag kan av *den myndighet som regeringen bestämmer* föreläggas att vid vite fullgöra sin skyldighet. Vitesföreläggande skall delges.

Den som underlåter att fullgöra sin skyldighet att föra en förteckning enligt 17 a § tredje stycket skall dömas till böter.

Beslut enligt första stycket får överklagas hos kammarrätten.

Förslag till

Lag om ändring i studiestödslagen (1973:349)

Härigenom föreskrivs i fråga om studiestödslagen (1973:349)¹
dels att 4 kap. 21 § och 8 kap. 4 § skall ha följande lydelse,
dels att det i övergångsbestämmelserna till lagen (1988:877) om
ändring i nämnda lag skall införas en ny punkt, 2 f, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

21 §²

Som den studerandes inkomst under kalenderhalvåret enligt 16 och 19 §§ räknas vad som på det halvåret kan beräknas belöpa av det belopp som kan förutses bli den studerandes sammanräknade inkomst vid taxeringen *till statlig inkomstskatt* för kalenderåret.

Som den studerandes inkomst under kalenderhalvåret enligt 16 och 19 §§ räknas vad som på det halvåret kan beräknas belöpa av det belopp som kan förutses bli den studerandes sammanräknade inkomst *av tjänst, näringsverksamhet och kapital* vid taxeringen för kalenderåret.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om tillämpningen av första stycket.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får för utomlands bosatta och sjömän föreskriva andra regler för inkomstberäkningen.

8 kap.

4 §³

Årsbeloppet för ett kalenderår skall vara fyra procent av den återbetalningsskyldiges sammanräknade inkomst enligt den senaste taxeringen *till statlig inkomstskatt*. Som taxering gäller beslutet om taxering i första instans.

Årsbeloppet för ett kalenderår skall vara fyra procent av den återbetalningsskyldiges sammanräknade inkomst *av tjänst, näringsverksamhet och kapital* enligt den senaste taxeringen. Som taxering gäller beslutet om taxering i första instans.

¹ Lagen omtryckt 1987:303.

² Senaste lydelse 1988:877.

³ Senaste lydelse 1988:877.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

När det gäller sådana återbetalningsskyldiga som under det inkomståret den senaste taxeringen avser var bosatta utomlands eller var sjömän får regeringen föreskriva att återbetalningen i stället skall ske med ett belopp som svarar mot en tjugonedel av den kvarstående låneskulden, dock minst femton procent av basbeloppet det år återbetalningen skall göras.

Till det årsbelopp som den återbetalningsskyldige skall betala får läggas sådana avgifter som regeringen har föreskrivit med stöd av 1 § andra stycket.

2 f⁴ 1 stället för vad som föreskrivs i 8 kap. 34 § studiestödstagen (1973:349) i dess lydelse före den 1 januari 1989 skall med inkomst i 8 kap. 30 och 32 §§ förstås den sammanräknade inkomsten av tjänst, näringsverksamhet och kapital vid taxeringen för avgiftsåret.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1991.

De nya bestämmelserna skall tillämpas första gången i fråga om inkomster under år 1991. För inkomster dessförinnan gäller äldre bestämmelser.

⁴Till 1988:877.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 1 november 1990

Föredragande: statsrådet Hellström

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91

Nionde huvudtiteln

C. Jordbruksprisreglering

C 3. Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område

På statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats 5063 milj. kr. Under anslaget redovisas även den rörliga kredit på 60 milj. kr. som står till statens jordbruksnämnds förfogande för ändamål inom jordbruksprisregleringen och regleringen av sockernäringen för budgetåret 1990/91.

Riksdagen beslutade våren 1990 om olika åtgärder rörande spannmålsregleringen i samband med sitt beslut om livsmedelspolitiken (prop. 1989/90:146, JoU 25, rskr. 327).

Beslutet innebar bl.a. att definitiva inlösenpriser för spannmål under regleringsåret 1990/91 fastställdes samtidigt som förmalningsavgiften höjdes i motsvarande grad som den prissänkning detta innebar för vete. Samtidigt uttalade regeringen att budgetmedel inte skulle tillföras spannmålskassan under budgetåret 1990/91. Om underskott uppstår i spannmålsregleringen skall det täckas med medel som inflyter i form av fettvaruavgifter.

I skrivelse den 20 september 1990 har jordbruksnämnden anmält att det, på grund av en stor inhemsk spannmålsskörd och mycket låga världsmarknadspriser på spannmål, förväntas uppstå ett underskott i spannmålsregleringen. Tillgängliga medel i regleringsekonomin och inflytande fettvaruavgifter räcker inte till för att finansiera detta underskott. Enligt jordbruksnämndens beräkningar måste ytterligare ca 700 milj. kr., varav 250 milj. kr. utgör en buffert, skjutas till för att finansiera underskottet i spannmålsregleringen.

Föredragandens överbäganden

Beroende på en kombination av en ovanligt god skörd och låga världsmarknadspriser kommer ett underskott att uppstå under året inom spannmålsregleringen. Underskottet i spannmålsregleringen har av jordbruksnämnden beräknats till drygt 400 milj. kr. exkl. en buffert. Enligt jordbruksnämnden innebär den stora inhemska spannmålsskörden att merintäkterna inom spannmålsodlingen uppgår till närmare 1 000 milj. kr. jäm-

fört med ett läge med normalskörd. Detta talar enligt min uppfattning för att finansieringen av underskottet i spannmålsregleringen bör belasta de jordbrukare som producerar spannmål, dvs. de som bidragit till över-skottsproduktionen och fått del av merintäkten. Regeringen har därför tidigare denna dag beslutat medge jordbruksnämnden att höja prisregle-ringsavgifterna på handelsgödsel och bekämpningsmedel med 30 %. På årsbasis beräknas höjningen generera ca 120 milj. kr. vid oförändrad användning – under innevarande regleringsår blir beloppet av naturliga skäl lägre. Därför krävs att avgiftshöjningen ligger kvar under flera år. Under innevarande budgetår anser jag att staten bör medverka genom att ställa en räntefri rörlig kredit till jordbruksnämndens förfogande. Jag föreslår därför att den av jordbruksnämnden disponerade rörliga krediten för ändamål inom jordbruksprisregleringen och regleringen av sockernä-ringen för budgetåret 1990/91 höjs med 400 milj. kr. Jag har därvid beräknat ett underskott i spannmålskassan på drygt 400 milj. kr. i enlighet med jordbruksnämndens beräkningar. Jag bedömer det inte nödvändigt med en buffert för att klara finansieringen av underskottet. Jag föreslår dock att regeringen får bemyndigande att höja den rörliga krediten om kostnaderna för underskottet skulle visa sig bli högre än beräknat.

En höjning av avgiften på handelsgödsel och bekämpningsmedel bör också ge en positiv miljöeffekt eftersom den ger incitament till en minskad användning av dessa insatsvaror. Dessutom bör en höjning innebära att intresset för en omställning till annan markanvändning än spannmålsod-ling stimuleras.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

1. att medge att den rörliga kredit som statens jordbruksnämnd disponerar för ändamål inom jordbruksprisregleringen och regle-ringen av sockernäringen höjs med 400 000 000 kr,
2. att bemyndiga regeringen att vid behov höja den rörliga kredit som jordbruksnämnden disponerar.

Arbetsmarknadsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 1 november 1990

Föredragande: statsrådet Sahlin vad avser p. 1 – 5 och statsrådet Lööw vad avser p. 6 – 7

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91

[1] Vissa kompletterande åtgärder inom arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde

Inledning

Läget på arbetsmarknaden kännetecknas fortfarande av en överhettning inom vissa delar av arbetsmarknaden. Arbetslösheten är låg och sysselsättningen har under senare år stadigt ökat. Sedan våren 1990 märks emellertid tendenser till en försämring av läget. Antalet nyanmälda platser har hittills under år 1990 legat på en lägre nivå än under föregående år. Antalet varsel har ökat men ligger ändå på en relativt låg nivå. Sysselsättningen har minskat något under andra kvartalet 1990 och arbetslösheten har ökat. I september i år var 15 600 fler personer arbetslösa än under samma månad år 1989 och arbetslösheten uppgick till 1,8%.

Den svenska ekonomin försvagas emellertid nu kraftigt. Den låga produktiviteten och det höga kostnadsläget urholkar alltmer Sveriges konkurrenskraft. Denna utveckling måste brytas om vi skall kunna behålla och utveckla vår välfärd. Mot denna bakgrund har regeringen uppdragit åt den s. k. Rehnberg-gruppen att verka för att parterna på arbetsmarknaden skall träffa stabiliseringsavtal för i första hand år 1991. Att sådana avtal träffas är nödvändigt för att bl. a. motverka en snabbt stigande arbetslöshet.

Den ökning av arbetslösheten som ägt rum, har skett från en mycket låg nivå och motiverar för närvarande inte att ytterligare medel avsätts för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. En hög beredskap måste emellertid hållas för att kunna möta en snabb försämring av läget. Det kan därför finnas anledning att senare återkomma till riksdagen eller, om läget så kräver, att utnyttja finansfullmakten.

Redan nu bör emellertid vissa åtgärder vidtas för att öka effektiviteten i användningen av de medel som står till arbetsmarknadsverkets förfogande. Arbetsförmedlingen måste intensifiera sina ansträngningar att fylla vakanser och finna lämpligt arbete åt de sökande. Vidare bör vissa omdisponeringar göras av medlen för sysselsättningsskapande åtgärder till främst arbetsmarknadsutbildning. Detta ligger också i linje med inriktningen av arbetsmarknadspolitiken, dvs. att utbudsstimulerande åtgärder skall prioriteras. Jag återkommer strax till mina förslag i detta avseende.

Ett sätt att motverka arbetslöshet är att möta den redan i företagen. Som jag nyss nämnde har varslen ökat.

Åtskilliga friställningar bör kunna undvikas genom att utveckla de anställdas kompetens och därigenom också förbättra deras ställning inom företaget och på arbetsmarknaden. Bidraget till utbildning i företag vid risk för permittering eller uppsägning bör därför återinföras.

Under förra budgetåret inrättades ett nytt anslag till lönebidrag för förtidspensionerade. Bidrag får lämnas till arbetsgivare som anställer förtidspensionerade. Jag kommer i det följande att föreslå att ifrågavarande bidrag också skall avse personer som uppbär sjukbidrag. Vidare kommer jag att föreslå vissa ändringar av reglerna för bidrag till arbetsbiträde.

Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) har i skrivelse den 7 september 1990 lämnat förslag till ytterligare insatser under budgetåret 1990/91. Jag behandlar förslagen under det anslag som resp. förslag hänförs till. Förslag i AMS skrivelse som jag inte tar upp i det följande är jag inte beredd att biträda.

Innan jag behandlar nämnda förslag vill jag ta upp en ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd.

Arbeta till 67 års ålder

Pensionsberedningen (S 1984:03) föreslog i delbetänkandet (SOU 1989:101) Förtidspension och rörlig pensionsålder en ändring i 33 § lagen (1982:80) om anställningsskydd (LAS). Bestämmelsen behandlar ett förenklat förfarande då en arbetsgivare vill att en anställd skall lämna anställningen vid den ålder som medför skyldighet att avgå med ålderspension eller, om någon sådan avgångsskyldighet inte finns, vid fyllda 65 år. Ändringen skulle innebära att det förenklade förfarandet tillämpas först då den anställde fyller 67 år i stället som för närvarande 65 år, vilket alltså medför en rätt för den enskilde att med bibehållet anställningsskydd fortsätta förvärvsarbete fram till 67 års ålder. Bestämmelsen borde också fortsättningsvis vara dispositiv och gälla i det fall att den anställde inte dessförinnan, enligt någon avgångsregel i kollektivavtal eller enskilt anställningsavtal, är skyldig att avgå från anställningen.

Beredningen föreslog också att lagens regler om företrädesrätt när turordning skall bestämmas i samband med uppsägning på grund av arbetsbrist eller till återanställning skulle utsträckas till 67 år.

Beredningens förslag har remissbehandlats och flertalet remissinstanser har tillstyrkt förslaget om att höja gränsen till 67 år. Flera av dem anser dock att den höjda gränsen inte bör förknippas med företräde till fortsatt anställning efter det att arbetstagaren fått rätt till hel ålderspension. Några av dem anser också att de nuvarande reglerna om en månads uppsägnings-tid efter fyllda 65 år bör bibehållas.

För egen del anser jag att det är både i individens och samhällets intresse att den som vill fortsätta som aktiv i arbetslivet efter fyllda 65 år också får möjlighet till det. En höjd medellivslängd och en förbättrad hälsosituation för äldre innebär att många äldre personer har både krafter, förmåga och vilja att fortsätta som yrkesverksamma. Denna vilja och förmåga bör tas

tillvara. Om äldre, som själva vill arbeta, får ökad möjlighet att göra detta, kan de bidra till en ökad tillväxt i samhället. Jag ser också detta som en viktig åtgärd för att öka utbudet av arbetskraft.

Jag föreslår därför att anställningsskyddet förstärks och fortsätter att gälla tills den anställde uppnår 67 års ålder. Det skall således finnas saklig grund för uppsägning av en arbetstagare, som inte har fyllt 67 år.

Jag är däremot inte beredd att förorda att äldre, som har rätt att få ålderspension, skall ha företräde i turordningshänseende enligt 22–23 §§ LAS eller företrädesrätt till återanställning enligt 25 § LAS. Jag delar den uppfattning, som förts fram av några remissinstanser, att den som har sin försörjning tryggad genom ålderspension inte skall ges företräde till fortsatt arbete framför dem, som inte har samma inkomsttrygghet. Av samma skäl anser jag att nuvarande regler om uppsägningstid (en månad) för den som fyllt 65 år bör bibehållas.

Eftersom bestämmelserna i LAS om avgång med pension m.m. är dispositiva är, som pensionsberedningen har framhållit, de regler som finns i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens parter om skyldighet att avgå från anställningen vid uppnådd pensionsålder av avgörande betydelse. Flertalet remissinstanser har anslutit sig till uppfattningen att bestämmelserna i LAS också fortsättningsvis skall vara dispositiva så att parterna kan avtala om tidpunkten för avgångsskyldighet. Beredningen har ingen annan uppfattning, utan förutsätter att parterna så långt det är möjligt ändrar i sina avtal så att de ansluter till den föreslagna ändringen i LAS.

Jag har samma uppfattning. Förhållandena i olika branscher och verksamheter, säkerhetskrav m.m. är sådana att det behövs särskilda regler om avgångsskyldighet. Även i ett arbetsmarknadsläge med betydande efterfrågan på arbetskraft kan situationen inom en bransch eller inom ett verksamhetsområde vara sådan att det inte är ändamålsenligt att de anställda står kvar i anställningen efter den tidpunkt då de fått rätt till ålderspension. Jag anser därför i likhet med beredningen och flertalet remissinstanser att parterna även i fortsättningen måste ha möjlighet att träffa avtal om skyldighet att avgå från anställningen före 67 års ålder. Den ändring av 33 § LAS, som jag nu har förordat skall således gälla bara om det inte föreligger skyldighet att avgå med ålderspension vid en tidigare tidpunkt än vid 67 års ålder.

Jag har vidare i paragrafens tredje stycke föreslagit ett förtydligande så att det klart framgår att begränsningen av företrädesrätten även skall gälla visstidsanställda, som har passerat pensionsgränsen.

Som en konsekvens av mitt förslag om att ändra i 33 § LAS bör 5 § i samma lag ändras, så att avtal om tidsbegränsad anställning får träffas för viss tid sedan skyldighet att avgå med ålderspension har inträtt eller, om en sådan avgångsskyldighet inte finns, när arbetstagaren har fyllt 67 år.

Den som uppskjuter uttaget av ålderspension får pensionen livsvarigt ökad. Ökningen beräknas med en viss påslagsfaktor för varje månad, som, då pensionen börjat utges, har förflutit från ingången av den månad då den försäkrade fyller 65 år. I enlighet med riksdagens beslut (prop. 1989/90: 150, bil. 3, FiU 40, rskr. 358) har påslagsfaktorn vid uppskjutet uttag av ålderspension höjts från 0,6 till 0,7 % per månad. Det har härigenom blivit mer förmånligt att skjuta upp pensionsuttaget.

I likhet med pensionsberedningen anser jag inte att det finns skäl att utvidga möjligheterna att få del av arbetsmarknadspolitiska åtgärder, för dem som har fyllt 65 år och är berättigade till ålderspension.

Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1991. I övergångsbestämmelserna föreslås dock att den nya bestämmelsen i 33§ skall tillämpas på arbetstagare som fyller 65 år den 1 februari 1991 eller senare. Övergångsbestämmelsen innebär att de äldre reglerna skall tillämpas i fråga om arbetstagare, som uppnår 65 års ålder inom en månad efter ikraftträdandet och som har erhållit besked före ikraftträdandet.

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom arbetsmarknadsdepartementet upprättats ett förslag till lag om ändring i lagen (1982: 80) om anställningsskydd. Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 6.1*

Lagrådets hörande

Med hänsyn till att det skulle sakna betydelse på grund av frågans beskaffenhet anser jag att lagrådets hörande kan underlåtas.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att anta förslaget till lag om ändring i lagen (1982: 80) om anställningsskydd.

Tionde huvudtiteln

B. Arbetsmarknad m. m.

[2] B 3. Arbetsmarknadsutbildning

På statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna rubrik anvisats ett reservationsanslag på 2 738 630 000 kr.

Som jag nyss har anfört bör bidraget till utbildning i företag vid risk för permittering eller uppsägning återinföras med hänsyn till de ökade varslena. AMS har fört fram samma förslag i sin skrivelse den 7 september 1990. Bidraget bör få lämnas med samma belopp och enligt de regler som i övrigt gäller för bidrag till utbildning i företag. Kostnaderna härför bör rymmas inom de medel som redan har anvisats för arbetsmarknadsutbildning.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att godkänna vad jag har föreslagit i fråga om bidrag till utbildning i företag.

[3] B 5. Sysselsättningskapande åtgärder

Prop. 1990/91:25
Bilaga 6

På statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna rubrik anvisats ett reservationsanslag på 1 774 000 000 kr.

Av medlen för beredskapsarbeten m. m. får AMS under innevarande budgetår använda högst 200 milj. kr. för arbetsmarknadsutbildning och högst 240 milj. kr. för rekryteringsstöd.

För att ytterligare öka effektiviteten, men också möjligheterna till ett flexiblare resursutnyttjande vid arbetsförmedlingens val av åtgärd, föreslår jag att ramen för arbetsmarknadsutbildning höjs till högst 500 milj. kr. Dessutom bör ramen för rekryteringsstöd höjas till högst 400 milj. kr. för att öka möjligheterna att skapa arbetstillfällen inom näringslivet. Dessa omdisponeringar är möjliga med hänsyn till det förhållandevis ringa utnyttjandet av beredskapsarbeten för närvarande. Omdisponeringarna bör därför rymmas inom ramen för de medel som står till förfogande på anslaget för sysselsättningskapande åtgärder.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna vad jag har föreslagit i fråga om medel för arbetsmarknadsutbildning och rekryteringsstöd.

C. Arbetslivsfrågor

[4] C 6. Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning

På statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna rubrik anvisats ett förslagsanslag på 4 156 125 000 kr.

AMS har föreslagit att bidrag till arbetsbiträde även skall kunna avse insatser som "fadder", exempelvis åt en psykiskt utvecklingsstörd arbetstagare eller personer som behöver stöd på arbetsplatsen på grund av psykiska problem eller missbruksproblem. Att kunna ersätta arbetsgivaren för kostnader som uppkommer då anställda avdelas att under viss tid fungera som "fadder", kan enligt AMS vara mer verkningsfullt än andra stödformer. AMS vill därför att begreppet arbetsbiträde vidgas till att omfatta insatser av denna art.

Jag delar AMS uppfattning. Det bör enligt min mening vara förenligt med det gällande regelsystemet att bidrag till arbetsbiträde kan avse insatser av den art som AMS beskriver. Enligt förordningen (1987: 409) om bidrag till arbetshjälpmedel m. m. får bidrag lämnas för arbetsbiträde åt en svårt handikappad, om handikappet orsakar utgifter för sådant biträde i en utsträckning som väsentligt överstiger vad som är normalt för befattningen eller verksamheten. Jag vill understryka att insatserna bör vara väsentligt mer omfattande än normala personalpolitiska insatser, som arbetsgivare bör göra för sina anställda eller kamrattstöd och liknande insatser, som förekommer i arbetslivet.

AMS har också tagit upp bidraget till arbetsbiträde i en särskild skrivelse den 24 april 1990. Enligt de nämnda bidragsreglerna kan bidraget lämnas till någon annan än arbetsgivaren, om det är den andre som haft utgiften för biträdet. Bestämmelsen tillkom med anledning av att handikappade skolungdomar, som fullgjorde praktisk arbetslivsorientering, ofta hade med sig en personlig assistent från skolan till praktikplatsen.

AMS påpekar att detsamma gäller när gravt handikappade personer har en egen personlig assistent, som också fungerar som arbetsbiträde på arbetsplatsen. I de fallen är det kommunen eller den handikappade personen själv som har kostnaderna för assistenten/arbetsbiträdet. AMS vill ha en ändring av reglerna, så att bidraget skall kunna lämnas till någon annan än arbetsgivaren inte bara i samband med praktisk arbetslivsorientering utan också i samband med arbete.

Enligt min mening skulle den ordning som AMS förordar innebära en smidigare hantering av bidragen. Det innebär onödigt krångel om bidraget måste passera arbetsgivaren innan det kan nå den som faktiskt har betalat kostnaden för arbetsbiträdet. Regelsystemet bör därför justeras på det sätt som AMS har föreslagit. Regeländringen medför inga ökade kostnader.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna vad jag har anfört om ändring av reglerna för bidrag till arbetsbiträde.

[5] C 7. Lönebidrag för förtidspensionerade

På statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna rubrik anvisats ett reservationsanslag på 288 000 000 kr.

I enlighet med riksdagens beslut (prop. 1989/90:62, Sfu 12, rskr. 185, AU 23, rskr. 244) inrättades under budgetåret 1989/90 ett nytt anslag till lönebidrag för förtidspensionerade. Bidraget får lämnas till arbetsgivare, som anställer någon som uppbär förtidspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring med upp till 50% av lönkostnaden. För budgetåret 1990/91 har 288 milj. kr. anvisats till lönebidrag för förtidspensionerade. Syftet med bidraget var att öka utbudet av arbetskraft genom att den arbetsförmåga som den förtidspensionerade ändå kan ha kvar, kommer till användning i produktivt arbete.

AMS har föreslagit att bidraget också skall kunna avse anställning av personer som uppbär sjukbidrag.

Jag tillstyrker AMS förslag. Lönebidraget för förtidspensionerade bör också kunna användas vid anställning av personer som uppbär sjukbidrag enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Eftersom en förtidspensionering ofta föregås av något eller några år med sjukbidrag, har den förtidspensionerade som regel varit borta från arbetslivet under lång tid. Möjligheterna för den enskilde att återgå i arbete är sannolikt avsevärt större om bortovaron inte varit så långvarig.

För att arbetsförmedlingen skall nå dessa personer, som har förtidspension eller sjukbidrag krävs många gånger insatser i form av information och uppsökande verksamhet. Jag vill därför erinra om att särskilda medel har avsatts för sådan verksamhet. Det är angeläget att insatserna för att få tillbaka personer med sjukbidrag och förtidspension blir kraftfulla. Erfarenheterna från projektet Arbete åt unga handikappade visar att det går att hjälpa förtidspensionerade att bli aktiva i arbetslivet. De positiva erfarenheterna från projektet bör tas tillvara i arbetet med att få personer med sjukbidrag eller förtidspension tillbaka i arbete.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna vad jag har anfört om användningen av medel på anslaget. Lönebidrag för förtidspensionerade.

D. Invandring m. m.

[6] D 1. Statens invandrarverks förvaltningskostnader

Under denna rubrik har i statsbudgeten för budgetåret 1990/91 anvisats ett förslagsanslag av 274 960 000 kr. Vidare finns i statsbudgeten under rubriken D 2. Förläggningskostnader ett förslagsanslag av 3 890 000 000 kr.

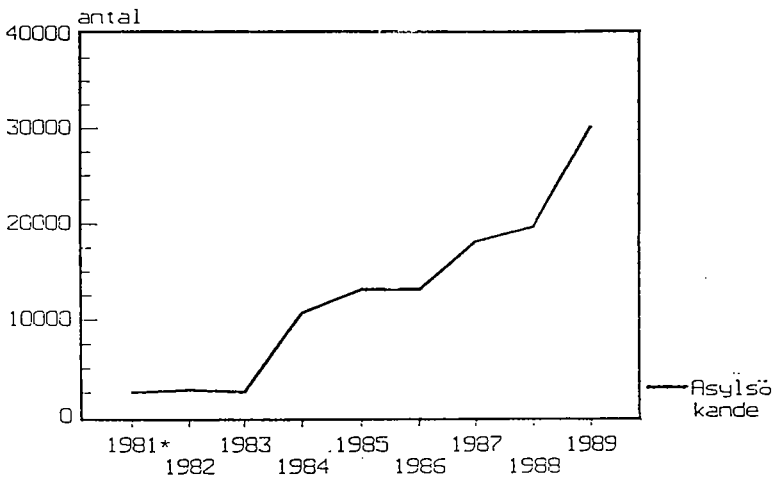
Ärendeutvecklingen t. o. m. budgetåret 1989/90

Ända sedan budgetåret 1983/84 har antalet asylsökande ökat, under det senaste budgetåret mycket kraftigt. Under perioden 1987/88 – 1989/90 har antalet asylsökande noterats till 18 150 respektive 18 900 och 39 000. Ökningen mellan de två senaste budgetåren var alltså minst sagt dramatisk. Den arbetsmängd som skilda delar av statens invandrarverk har haft att hantera, har blivit drastiskt större än vad som kunde förutses vid dimensioneringen av verkets nya organisation fr. o. m. den 1 juli 1989 (prop. 1988/89: 105, SfU 17, rskr. 225). Verkets anslag för hantering av asylärenden byggde på antagandet att ca 20 000 asylsökande skulle komma till Sverige. Detta förhållande avspeglar sig nu i invandrarverkets balans (kö) av icke avgjorda asylärenden, som under budgetåret 1989/90 växte från 8 000 till 18 700. Det bör emellertid framhållas att verket under samma tid avgjorde väsentligt fler ärenden än under budgetåret innan – nära 37 400 jämfört med knappt 29 000.

Invandrarverkets utredningsslussar och förläggningar har i motsvarande mån tvingats öka kapaciteten. Vid ingången av budgetåret 1989/90 fanns 12 900 personer på förläggning, vid budgetårets utgång 29 800. Det innebär att förläggningarna genomsnittligt har behövt tillhandahålla mer än 21 000 platser. Verkets anslag för denna del av verksamheten var i prop. 1988/89: 105 beräknat för drygt 12 000 platser.

Även antalet tillståndsärenden (viseringar, uppehålls- och arbetstillstånd etc.) har ökat kraftigt, från 130 800 budgetåret 1987/88 till 202 100

Utvecklingen av antalet asylsökande under 1980-talet

* Fr o m maj.

budgetåret 1989/90. Invandrarverkets anslag för budgetåret 1989/90 utgick från ca 150 000 tillståndsärenden. Antalet icke avgjorda ärenden växte under budgetåret från 22 100 till 43 200 trots att verket, bl. a. med ökad produktivitet, avgjorde över 20% fler ärenden än under budgetåret innan.

Ökningen av ärendebalanserna har alltså skett trots att verket fattat fler beslut än någonsin och fler än som förutsattes när den nya organisationen dimensionerades. Produktiviteten har ökat, men arbetsmängden har blivit så mycket större.

Antalet nya medborgarskapsärenden har inte haft samma kraftiga ökningstakt som asyl- och tillståndsärendena, men genom att utrednings- och beslutsresurserna omprioriterats till förmån för dessa senare ärenden, har kön av icke avgjorda medborgarskapsärenden vuxit från 11 800 till 15 600 under budgetåret 1989/90. Produktiviteten har också blivit lidande.

Invandrarverket började den 1 juli 1989 arbeta i en ny decentraliserad organisation och under delvis nya förutsättningar. En ny utlänningslagstiftning skulle bl. a. börja tillämpas. De resursberäkningar som gjordes inför ikraftträdandet utgick från vissa mål för handläggningstiderna i utlänningsärenden. Som riktlinje gällde att polisen skulle hinna utreda asylansökningarna på två veckor och att invandrarverket omedelbart därefter skulle kunna fatta beslut i klara fall. I andra ärenden skulle invandrarverket normalt kunna fatta beslut sex veckor efter det att polisutredningen utförts. De ärenden som genom överklagande fördes vidare till regeringen skulle i normalfallet kunna vara avslutade inom sex månader efter det att handläggningen påbörjades hos polisen. Jämfört med dessa mål är handläggningstiderna idag längre i alla led av ärendeprocessen till följd av den stora och hastiga ökningen i antalet asylansökningar.

Verkligheten budgetåret 1989/90 blev alltså en annan än vad som kunde förutses vid beslutet om invandrarverkets nya organisation eller vid tiden för 1990 års budgetproposition. Då förutskickades att det kunde bli nöd-

vändigt att senare under år 1990 återkomma med en reviderad bedömning av resursbehoven.

Regeringen har tidigare vidtagit åtgärder för att komma till rätta med de stora problem och obalanser som den stora inströmningen av asylsökande hösten 1989 ledde till för mottagningssystemet — såväl på den statliga sidan som i kommunerna. Jag tänker då närmast på besluten den 2 november om åtgärder mot dokumentlöshet m. m. och den 13 december 1989 om en skärpning av praxis i asylärenden.

Utvecklingen under vintern/våren 1989—90 tyder på en viss nedgång i antalet asylsökande. Under det första halvåret 1990 sökte i genomsnitt drygt 2 600 personer per månad asyl här i landet. Den siffran skall jämföras med de 1 600—1 700 som låg till grund för resursbedömningen för den nya organisationen. Månadssiffrorna var under våren successivt fallande. Efter sommaren har man på nytt kunnat notera en viss uppgång av antalet asylsökande. Det är emellertid svårt att veta om denna uppgång utgör en säsongsmässig variation eller beror på andra omständigheter. Det finns för dagen ingen grund att tro annat än att inströmningen av asylsökande kommer att ligga på ungefär den nivå som kunnat noteras under våren 1990. Den skulle därmed betydligt överstiga vad som legat till grund för tidigare bedömningar av invandrarverkets resursbehov. Med en sådan arbetsmängd blir det inte möjligt att utan resurstillskott nå eller hålla de handläggningstider som satts som mål.

De åtgärder som regeringen sålunda vidtog hösten 1989 kan alltså antas ha haft en viss effekt, men hittills inte i den utsträckning att verksamheten vid invandrarverket och inom flyktningmottagandet i övrigt kunnat bringas i önskvärd balans.

Invandrarverkets resursbehov under budgetåret 1990/91

Invandrarverket har i en framställning till regeringen den 16 maj 1990 redovisat sin bedömning av verksamhetsutvecklingen under budgetåret 1990/91 och det därmed förknippade resursbehovet. Verket begär en förstärkning av anslaget Förvaltningskostnader med sammanlagt 91,6 milj. kr. utöver det belopp som fastställts av riksdagen med anledning av budgetpropositionen. Verkets skyddsombud och en av personalorganisationerna inom verket har i skilda skrivelser till regeringen uttryckt sin oro över de anställdas arbetsmiljö och resursbristen. Också de centrala fackliga organisationerna har nyligen påtalat behovet av åtgärder för att komma till rätta med situationen.

Det står klart att invandrarverket för närvarande har otillräckliga resurser för att hantera den nu aktuella arbetsmängden. Detta leder i sin tur till påfrestningar för dem som väntar på besked och till ökade kostnader för staten i andra delar av systemet.

Jag bedömer, till att börja med, att invandrarverket måste ha resurser för att kunna hantera ca 210 000 nya tillståndsärenden under budgetåret 1990/91. Jag gör den bedömningen mot bakgrund av att utvecklingen i Östeuropa kan antas leda till en märkbar ökning i resandet västerut och därmed i ett ökat antal besöksviseringar till vårt land. Samtidigt pågår

arbete med att från invandrarverket delegera fler ärenden till utlandsmyndigheterna, som avses fatta självständiga beslut i väsentligt större omfattning än tidigare. Jag har räknat med att dessa båda förändringar, vad beträffar arbetsmängden för verkets del, i stort sett kommer att ta ut varandra. Förutsättningen härför är dock att utlandsmyndigheternas resurser kan absorbera den ökning av arbetsuppgifterna som blir en följd av delegeringen. Detta kan fastställas först efter viss tids försöksverksamhet.

Antalet ej avgjorda tillståndsärenden (balansen) måste bringas ned med minst ca 20 000. Då finns det förutsättningar att hålla jämna steg med inströmningen av nya ärenden och att hålla rimliga handläggningstider. Det kan emellertid vara svårt att uppnå detta under innevarande budgetår, varför jag räknar med att verket kan behöva fortsätta avarbetningen även under nästa budgetår för att nå målet senast under våren 1992. Jag har då räknat med att verket kan åstadkomma en årlig produktivitetökning med ca 3% jämfört med budgetåret 1989/90.

Jag räknar vidare med att invandrarverket under budgetåret 1990/91 kommer att få ca 20 000 nya medborgarskapsärenden. Denna volym måste invandrarverket kunna avgöra under budgetåret. Verket måste också ges möjlighet att påbörja avarbetningen av ärendebalansen. Jag förutsätter att produktiviteten kan återföras till den nivå (ca 600 ärenden per handläggare och år) som kunde noteras under budgetåren 1987/88–1988/89. Ärendenas komplexitet, t. ex. identitetslöshet, kan dock utgöra en begränsning.

Asylärendena är emellertid huvudproblemet. När de inte kan handläggas med tillräcklig snabbhet får det direkt konsekvenser för förläggningssystemet med åtföljande kostnadsökningar på statsbudgeten. Dygnskostnaden för en asylsökandes vistelse vid förläggning ligger idag på i genomsnitt 300 kr. Det innebär att ett halvårs vistelse utöver normal väntetid medför en kostnad på statsbudgeten med 54 000 kr./sökande. Uttryckt på annat sätt är, med nuvarande beläggning, den totala dygnskostnaden över verkets anslag. Förläggningkostnader i runda tal 9 milj. kr.

Beräkningar som gjorts av invandrarverket och inom regeringskansliet av vilket utbyte man bör kunna få i form av minskade utgifter på förläggningsanslaget av en förstärkning av invandrarverkets resurser för handläggning av asylärenden talar ett tydligt språk. Det är sannolikt att minskningen av förläggningkostnaderna blir minst fyra gånger större än vad som behöver anslås som budgetförstärkning för förvaltningssidan i invandrarverket.

Dessa beräkningar gäller givetvis under den förutsättningen att utplaceringen i kommunerna av dem som får tillstånd att stanna motsvarar de överenskommelser mellan invandrarverket och kommunerna om ca 23 000/år som gäller för treårsperioden 1990–92. En annan förutsättning är att relationen mellan bifall och avslag i asylärenden är i stort oförändrad jämfört med nu.

Mot den bakgrund, som nu redovisats, förslår jag att invandrarverkets resurser för handläggning av asylärenden förstärks kraftigt. Jag bedömer att verket under budgetåret 1990/91 skall kunna klara av 55 000–60 000 asylärenden, inkl. omprövningar efter överklagande och sådana nya ansökningar om uppehållstillstånd, som inlämnas efter det att ett

utvisningsbeslut vunnit laga kraft. Därvid har jag räknat med att verket kan nedbringa antalet balanserade asylärenden i riktning mot den nivå som svarar mot de handläggningstider som lagts fast i beslutet om invandrarverkets nya organisation m. m. Jag har därvid utgått från att invandrarverket klarar av att under innevarande budgetår höja sin produktivitet i asylhandläggningen med ca 3 %.

För budgetåret 1990/91 beräknar jag, med hänvisning till vad jag nu har anfört, att invandrarverket för förvaltningsutgifter bör tillåtas disponera högst 62 milj. kr. från anslaget Förläggningsskostnader. Jag har därvid tagit hänsyn till behovet av att förstärka även de delar av verket som ansvarar för administration av förläggningar och för verksgemensamma funktioner.

Jag har däremot inte tagit hänsyn till kostnader för utveckling och drift av ADB-system och övrig administration av den nya ordning för ersättning till kommunerna som träder i kraft den 1 januari 1991. Dessa kostnader har ännu inte kunnat beräknas med tillräcklig säkerhet. Det ytterligare resursbehov som kan uppstå härvidlag bör kunna tillgodoses genom att regeringen medger att verket får överskrida anslaget för detta ändamål.

Det bör stå verket fritt att avgöra fördelningen mellan fast och tillfälligt anställd personal med hänsynstagande till risken för övertalighet för den händelse arbetsmängden skulle minska drastiskt på kort tid.

Som jag redan framhållit kommer en sådan satsning med all sannolikhet att, under vissa förutsättningar, ge ett positivt utbyte på statsbudgeten. Jag räknar med att utgifterna över invandrarverkets anslag Förläggningsskostnader – nu förslagsvis beräknade till 3 890 000 000 kr. för budgetåret 1990/91 – kommer att kunna bli ca 400 milj. kr mindre än vad de annars skulle ha blivit.

Invandrarverket bör i anslutning härtill ytterligare utveckla sina metoder för att följa upp insatta resurser, i syfte att säkerställa att beräknade kostnadsminskningar också åstadkoms. Under förutsättning av att tillförlitliga metoder att mäta resultatet av insatserna och verkets förmåga att nå uppställda mål kan tas fram, bör verket enligt min mening kunna få en fortsatt frihet att disponera medel för förvaltningsinsatser, så länge de visar sig medföra större kostnadsminskningar på förläggningsanslaget.

Med de förutsättningar och den inriktning som gäller för invandrarverkets verksamhet i det aktuella avseendet är nämligen den nuvarande ordningen, enligt min uppfattning, inte förenlig med kravet på effektiv medelsförvaltning. Därtill är beredningsprocessen inom regeringskansliet och för propositioner till riksdagen alltför långsam. Som det nu är finns det stora risker för att åtgärder ägnade att möta förändrade förutsättningar kommer för sent.

Vad jag nu har anfört gäller alltså resursbehoven vid statens invandrarverk. Verket är emellertid inte ensamt ansvarigt för att handläggningstiderna i utlänningsärenden och därmed statens kostnader för de sökandes uppehälle ligger på en acceptabel nivå. Polisen bistår med utredningar i asylärenden, vilka är nödvändiga för att invandrarverket över huvud taget skall komma igång med sin del av arbetet. Polisen svarar också för att lagkraftvunna utvisningsbeslut verkställs. Invandrarverkets beslut om utvisning överklagas i många fall – näst intill samtliga – till regeringen.

som under budgetåret 1990/91 kommer att behöva fatta beslut i ca 5 500 asylärenden.

Även i dessa delar av handläggningsprocessen ger förstärkta insatser för att korta handläggningstider och förlägningsboende flerfaldigt utbyte i form av minskade förläggningsekostnader.

Såvitt gäller polisväsendet vill jag erinra om att regeringen den 15 februari 1990 uppdrog åt länsstyrelserna i de län där invandrarverket har sina utredningslussar att planera och samordna arbetet inom berörda polisdistrikt så, att målsättningen beträffande polisens utredningar i asylärenden – normalt två veckor – kunde uppfyllas. Enligt vad rikspolisstyrelsen kunde rapportera till regeringen i september 1990, skulle detta regeringens mål vara i huvudsak uppfyllt i oktober 1990. Genom beslut den 11 oktober 1990 har regeringen uppdragit åt de nämnda länsstyrelserna att vidta sådana åtgärder att denna situation kan vidmakthållas och att balanserna av verkställighetsärenden är avarbetade till senast den 30 juni 1991.

När det slutligen gäller den enhet inom regeringskansliet (arbetsmarknadsdepartementet) som bereder utlänningsärenden för beslut i regeringen, vill jag anmäla att dess kapacitet successivt byggs upp, i syfte att kunna möta den ökning av antalet ärenden som blir resultatet av avarbetningen i de led som ligger före i ärendeprocessen. Jag bedömer att de ökade resursbehov som nu kan förutses härvidlag bör kunna tillgodoses utan att riksdagen behöver underställas frågan.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att bemyndiga regeringen att för budgetåret 1990/91 medge invandrarverket att disponera högst 62 000 000 kr. under anslaget Förläggningsekostnader för insatser inom anslaget Statens invandrarverks förvaltningskostnader i enlighet med vad jag förordat i det föregående.

[7] D 8. Lån till hemutrustning för flyktingar m. fl.

Något anslag för detta ändamål finns inte upptaget i statsbudgeten för budgetåret 1990/91.

1. Bakgrund

För närvarande får många flyktingar socialbidrag till hemutrustning vid bosättning i en kommun. I regeringens proposition om samordnat flyktingmottagande och nytt system för ersättning till kommunerna m.m. (prop. 1989/90: 105, Sfu 21, rskr. 281) förordades att medel till hemutrustning i stället borde tillhandahållas i form av lån. I propositionen redovisades också att en närmare utredning om utformning och administration av ett sådant lån påbörjats inom regeringskansliet med inriktning på att lån

skall kunna erbjudas de flyktingar som tas emot i kommunerna från den tidpunkt då det nya systemet för ersättning till kommunerna för flyktingmottagande genomförs, dvs. den 1 januari 1991. Vidare aviserades att regeringen tänkte återkomma till riksdagen i frågan på tilläggsbudget under hösten 1990.

Jag redovisar i det följande förslag till riktlinjer för ett nytt system med lån till hemutrustning till flyktingar och vissa andra utlänningar. Jag redovisar också det medelsbehov som krävs för ändamålet under innevarande budgetår.

2. Överväganden och förslag

2.1 Utgångspunkter

Ett av delmålen i det svenska flyktingmottagandet är att ge flyktingar en god start och ett fungerande hem. De flyktingar som kommer till Sverige har många gånger lämnat sitt land under sådana omständigheter att de inte har kunnat ta med sig sina möbler och annat bohag. De saknar ofta pengar till nyanskaffning av hemutrustning. Många måste därför få ekonomisk hjälp. Enligt 6 § socialtjänstlagen (1980:620) kan en enskild få ekonomisk hjälp i form av socialbidrag om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Biståndet skall tillförsäkra den enskilde en skälig levnadsnivå.

För närvarande får flertalet flyktingar socialbidrag till hemutrustning vid bosättning i en kommun. Denna ordning har enligt min mening flera nackdelar.

För den enskilde flyktingen kan dagens system med socialbidrag medföra ett bidragsberoende som kan motverka integrationen i det svenska samhället. En annan nackdel är att det är betydande skillnader mellan kommunerna i bedömningen av hur stort belopp som behövs för hemutrustning. Dessa skillnader kan vara svåra att förstå för flyktingarna. Systemet kan också bidra till att skapa negativa attityder mot flyktingar.

Det stöd som ges till flyktingar måste syfta till att den enskilde så långt som möjligt ges förtroende att ta ansvar för den egna livssituationen. Ett lån i stället för bidrag till hemutrustning innebär att flyktingen ges ett sådant ökat personligt ansvar och förtroende.

Möjligheten att låna till hemutrustning bör stå öppen för alla flyktingar som har behov därav. Någon prövning av flyktingens möjligheter att i framtiden återbetala lånet kan självfallet inte bli aktuell med tanke på den situation som en nyanländ flykting befinner sig i.

Eftersom det alltid krävs en viss introduktionsperiod innan en flykting kan bli självförsörjande och få en fast förankring i arbetslivet, bör lånet vara ränte- och amorteringsfritt under en viss tid. Det bör också finnas möjlighet till anstånd med lånets återbetalning för flyktingar för vilka inslussningen på arbetsmarknaden tar längre tid än normalt och för andra som inte har tillräckliga inkomster för att kunna betala tillbaka lånet. För personer med långvarig oförmåga att betala bör i sista hand finnas möjlighet till avskrivning av lånet.

Med de relativt sett förmånliga villkor som gäller för det lån till hemut-

rustning för flyktingar m. fl., som jag i det följande kommer att föreslå, bör det normalt inte finnas något behov av socialbidrag till hemutrustning.

Vad gäller administrationen av ett nytt lån till hemutrustning har flera möjligheter undersökts, såväl olika alternativ med en myndighet som administrerar lånet som ett system med banklån med statlig eller kommunal garanti. Centrala studiestödsnämnden (CSN) har därvid bedömts ha de bästa förutsättningarna att administrera låneverksamheten till en rimlig kostnad. De typer av ärenden som kommer att bli aktuella i det föreslagna lånesystemet är till stor del av samma karaktär som de ärenden som förekommer inom studiestödssystemet. CSN har under senare år genomfört betydande effektiviseringar inom sin verksamhet och den stora kompetens vad gäller låneverksamhet som finns inom CSN bör kunna utnyttjas även för andra lån än studielånen. CSN har också stor erfarenhet av kontakter med flyktingar och andra invandrare och har ett uppbyggt samarbete med statens invandrarverk.

Det system som jag i det följande kommer att redovisa bygger på ett samarbete mellan CSN, statens invandrarverk och kommunerna. CSN, invandrarverket och Svenska kommunförbundet har också deltagit i arbetet med utformningen av systemet.

2.2 Förutsättningar och villkor för att få lån

Mitt förslag: Flyktingar och andra utlänningar som fyllt 18 år och som omfattas av det kommunala flyktingmottagandet skall erbjudas lån till hemutrustning. Regeringen fastställer maximala lånebelopp och de närmare villkoren för att lån skall få beviljas.

Skälen för mitt förslag:

Personkretsen

Lån till hemutrustning för flyktingar m. fl. bör kunna beviljas personer som fyllt 18 år och som tas emot i en kommun från en förläggning eller som i övrigt omfattas av förordningen (1990:927) om statlig ersättning för flyktingmottagande m. m.; dvs.

1. utlänningar som överförts till Sverige med stöd av ett särskilt regeringsbeslut,

2. utlänningar som fått uppehållstillstånd och som tas emot från en statlig förläggning för asylsökande,

3. andra utlänningar som fått uppehållstillstånd med tillämpning av 2 kap. 3§ och 4§ första stycket 2 utlänningslagen (1989:529)

4. utlänningar som fått uppehållstillstånd på grund av sin anknytning till en sådan utlänning som avses under 1 – 3, om den sist anlände utlänningen har ansökt om uppehållstillstånd inom två år från det att den person som han eller hon har anknytning till först togs emot i en kommun.

För samtliga dessa kategorier gäller att man normalt behöver hjälp och stöd under den första tiden i Sverige.

Invandrare som inte tillhör denna personkrets har som regel fått uppehållstillstånd som anknytning till en person som redan är bosatt i Sverige

sedan en längre tid. I många fall är det fråga om en nära anhörig som ingår i samma hushåll. Det finns då normalt inte samma behov av hemutrustning. Den person som redan har en etablerad kontakt i Sverige torde också normalt ha lättare än en flykting att få ett vanligt banklån. Jag finner mot denna bakgrund inte samma motiv att erbjuda ett särskilt lån till hemutrustning för andra än dem som omfattas av flyktingmottagandet.

Övergångsvis bör, förutom de personer som omfattas av förordningen (1990:927) om statlig ersättning för flyktingmottagande m. m., även flyktingar som tagits emot i en kommun före den 1 januari 1991 men som vid årsskiftet ännu inte haft behov av hemutrustning kunna beviljas lån. I annat fall skulle olika regler gälla för två personer som samtidigt får en bostad. Den ene skulle kunna få socialbidrag till hemutrustning medan den andre skulle vara hänvisad till att låna pengar.

Övriga villkor för att få lån

Eftersom lånet är subventionerat i form av ränte- och amorteringsfrihet under viss tid bör begränsningar i lånevillkoren finnas för de personer som har kapitaltillgångar. Sådana flyktingar bör själva betala sin hemutrustning. Mindre tillgångar bör dock inte påverka möjligheten att få lån.

Det bör ankomma på regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att föreskriva hur stora tillgångar en flykting skall kunna ha utan att det påverkar hans möjlighet att få ett lån.

Det bör också ankomma på regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, att fastställa övriga villkor och förutsättningar för när lån skall beviljas. Jag kommer i det följande att informera riksdagen om huvud dragen i de villkor som enligt min mening bör gälla från den 1 januari 1991 och som kan vara av betydelse för medelsbehovet för långivningen. Vissa justeringar kan självfallet behöva göras senare med hänsyn till erfarenheterna av det nya lånesystemet.

När lån beviljas en person som sammanbor med make, maka eller sambo, som tillhör den personkrets som kan beviljas lån, skall lånet vara gemensamt för makarna eller samborna. När lån beviljas gemensamt för två personer bör de ha solidariskt ansvar för återbetalningen.

Regeringen fastställer maximala lånebelopp för olika hushållsstorlekar. Till hushållet skall alltid räknas make, maka eller sambo, som själv tillhör den personkrets som kan beviljas lån samt barn under 18 års ålder. Hemmavarande barn i åldern 18 till 21 år som avstår från möjligheten att själva ta lån bör också kunna räknas in i hushållet och påverka storleken på föräldrarnas lånebelopp.

Maximibeloppen bör anges i procent av basbeloppet och fastställas med utgångspunkt i socialstyrelsens rekommenderade norm för socialbidrag till hemutrustning för respektive hushållsstorlek. Denna norm bygger på konsumentverkets beräkning av behovet av och kostnaderna för hemutrustning för olika hushållsstorlekar. Som exempel kan nämnas att normen för närvarande är 58 % av basbeloppet för ensamstående, 94 % av basbeloppet för ett fyrapersonershushåll och 132 % för ett sjupersonershushåll. Det innebär med nuvarande nivå på basbeloppet 17 200 kr., 28 000 kr. resp. 39 000 kr. för dessa olika hushållstyper.

En utlänning som tillhör den tidigare nämnda personkretsen och vid mottagning i en kommun flyttar in i en omöblerad lägenhet bör ha möjlighet att själv bestämma lånebelopp upp till maximibeloppet för hans eller hennes hushållsstorlek.

Om en utlänning uppfyller lånevillkoren och vid det första mottagandet i en kommun flyttar in i en möblerad lägenhet eller som inneboende, bör han få låna en mindre del av det maximala lånebeloppet för att kunna tillgodose det behov av personligt bohag som inte finns i den möblerade lägenheten. Om en sådan person inom två år från det han första gången togs emot i en kommun flyttar till en omöblerad lägenhet bör han kunna få låna resterande belopp upp till det maximala lånebeloppet för hans hushållsstorlek.

Om det inom två år från det att en låntagare första gången togs emot i en kommun tillkommer anhöriga som är make, maka, sambo och barn under 21 år, som också tillhör personkretsen som kan beviljas lån, bör lånet kunna skrivas om och utökas till den storlek som motsvarar den nya hushållsstorleken.

Jag anser vidare att en flykting, som hade fyllt 18 år när han togs emot i en kommun, bör kunna beviljas ett lån inom två år från mottagandet om behov av hemutrustning föreligger. Vidare bör den som lånat ett mindre belopp än han haft rätt till kunna komplettera tidigare lån inom två år från det första mottagandet i en kommun. Denna kvarstående lånemöjlighet bör finnas för att flyktingen skall ha viss tid på sig för att överväga hur stort behov av hemutrustning han har. Efter två år bedöms behovet normalt kunna tillgodoses genom egna medel. Om det finns särskilda skäl bör dock lån kunna beviljas eller utökas även efter två år från det att flyktingen togs emot första gången i en kommun. Det kan t. ex. gälla en flykting som varit i behov av sjukhusvård under lång tid efter ankomsten till Sverige.

2.3 Återbetalningsregler

Mitt förslag: Lånen skall vara ränte- och amorteringsfria i två år. Därefter utgår ränta med en räntesats som fastställs för varje år av regeringen.

Amorteringstidens längd skall fastställas med utgångspunkt i lånesummans storlek. Låntagare med låga inkomster skall kunna få anstånd med återbetalningen. Vid långvarig betalningsoförmåga skall skulden kunna avskrivas. Närmare regler för återbetalning fastställs av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer.

Skälen för mitt förslag:

Ränte- och amorteringsfrihet i två år

Efter det att flyktingen tagits emot i en kommun skall han, enligt riksdagens beslut med anledning av propositionen om samordnat flyktingmottagande m. m., normalt genomgå ett introduktionsprogram för att kunna få en grundläggande introduktion i det svenska samhället. Jag anser inte att han under denna tid bör belastas med amorteringar och räntor för lånet.

Introduktionsperioden beräknas normalt ta ca ett och ett halvt år. I vissa fall kan den ta längre tid. Även efter introduktionstiden kan det ibland ta tid innan flyktingen får tillräcklig inkomst för att kunna betala sitt lån.

Mot bakgrund av vad jag nu anfört bör återbetalning av lånen inte påbörjas förrän två år efter det att lånet utbetalats. Om en flykting komplementerar ett lån bör amortering och ränta på hela beloppet ändå alltid börja betalas två år efter det att första utbetalning av lånebeloppet gjorts.

Ränta

Som jag nyss nämnt bör lånet vara ränte- och amorteringsfritt under de första två åren eftersom det kan ta en ganska lång tid innan en flykting får en stabil inkomst som gör det möjligt för honom att betala tillbaka lånet.

Efter två år bör lånet löpa med ränta. I princip bör räntans storlek följa marknadsräntan och spegla de verkliga upplåningskostnaderna.

Med hänsyn till lånets sociala karaktär och för att få en enkel och fungerande anståndsprövning är det å andra sidan önskvärt med en ränta som är någorlunda stabil och känd för flyktingen för en viss tid framåt. Jag föreslår därför att räntan fastställs av regeringen för ett kalenderår i taget.

Efter kontakter med riksgäldskontoret har jag kommit fram till att räntesatsen bör vara densamma som den räntesats som regeringen i december varje år fastställer för vissa statslån till bostadsbyggande m.m. Denna räntesats fastställs utifrån marknadsräntan på statsobligationer emitterade av riksgäldskontoret och med en återstående löptid på fem år. Räntesatsen baseras på den period om 12 månader som närmast föregår regeringens beslut. För år 1990 är denna räntesats 11,40%. För 1991 kommer räntesatsen att höjas med hänsyn till att marknadsräntan under år 1990 har varit högre än under år 1989.

Amortering

Amorteringstiden bör vara så lång att det totala belopp som betalas, i form av amortering och ränta, är rimligt med hänsyn till personens betalningsförmåga. Normalt bör den variera mellan 5 och 15 år beroende på lånesummans storlek.

De som så önskar bör frivilligt kunna återbetala lånet i snabbare takt än enligt amorteringsplanen.

Anstånd

För låntagare, som inte har tillräcklig inkomst för att kunna betala enligt amorteringsplanen eller som av andra skäl kan komma att få betalningssvårigheter, bör det finnas möjlighet att få anstånd med återbetalningen eller nedsättning av det belopp som skall återbetalas.

Utgångspunkten bör vara att låntagaren i princip skall få behålla en summa som motsvarar existensminimum för sig och sin familj.

Vid bedömningen av hur mycket låntagaren kan betala bör man gå till väga på följande sätt. För varje låntagare beräknas ett ekonomiskt underlag motsvarande sammanräknad inkomst av tjänst, näringsverksamhet och kapital. Familjens ekonomiska underlag jämförs sedan med en inkomstgräns, uttryckt i basbelopp, som är beroende av familjens storlek och som bygger på existensminimum för olika hushållstyper.

Om hushållet endast har inkomster motsvarande denna inkomstgräns bör helt anstånd beviljas.

Om inkomsterna överstiger inkomstgränsen men inte täcker det totala belopp som skall betalas i ränta och amortering enligt amorteringsplanen bör nedsättning ske av det belopp som skall betalas. Det nya belopp som därvid fastställs bör i första hand avse betalning av räntekostnader.

Det bör ankomma på regeringen att fastställa inkomstgränser och ange hur stor nedsättning som normalt skall beviljas när inkomsten överstiger inkomstgränsen men inte räcker för betalning enligt amorteringsplanen.

Då låntagaren beviljats anstånd eller nedsättning av återbetalningar bör upplupna räntor läggas till skulden. När anstånd inte längre behövs bör betalningen i första hand avse aktuell ränta och därefter upplupen ränta som lagts till låneskulden. Själva kapitalskulden bör alltså betalas i sista hand.

Jag anser att CSN, när en låntagare under en period beviljats anstånd med återbetalning eller nedsättning av det belopp som skall återbetalas, bör kunna fastställa amorteringsbeloppet till ett högre belopp än det tidigare fastställda amorteringsbeloppet.

CSN bör kunna göra undantag från de generella regler som regeringen kommer att fastställa för amortering och anstånd om man bedömer att det är lämpligt och att det i ett långsiktigt perspektiv ökar sannolikheten för att låntagaren skall betala tillbaka lånet.

Avskrivning

Jag anser att det bör finnas en möjlighet till avskrivning av lån för låntagare som bedöms ha en långvarig oförmåga att betala tillbaka lånet.

Skäl för avskrivning kan t. ex. föreligga för äldre låntagare, låntagare med stor försörjningsbörda eller låntagare som är sjuka eller handikappade om de bedöms ha mycket nedsatt betalningsförmåga. En annan kategori för vilken avskrivning kan bli aktuell är låntagare som utvandrat och inte bedöms ha förmåga att återbetala sin låneskuld.

CSN bör i vissa fall redan vid den första prövningen av låneansökan eller innan amortering normalt skall påbörjas bedöma om avskrivning bör ske för att inte i onödan belasta lånet med räntekostnader.

Vid solidariskt låneansvar mellan låntagare bör CSN ha möjlighet att skriva av en del av lånet om en låntagare bedöms ha låg, alternativt ingen, betalningsförmåga.

Vid dödsfall bör hela lånet avskrivas om låntagaren ensam svarat för lånet, och halva beloppet när den avlidne lånat gemensamt med en annan person.

Mitt förslag: CSN beviljar och utbetalar lån till hemutrustning samt svarar för återbetalningssystemet. CSN lånar medel från riksgäldskontoret som svarar för den erforderliga upplåningen av medel för långivningen.

Skälen för mitt förslag:

Låneverksamheten bör administreras av CSN, som har stor erfarenhet av låneverksamhet av social karaktär och som också har erfarenhet av kontakter med flyktingar genom studiestödsverksamheten. CSN skall svara för såväl beviljande och utbetalning av lån som för alla frågor som gäller återbetalning. Jag har i denna fråga samrått med statsrådet Persson. Eftersom det är fråga om en ny uppgift för CSN bör det föranleda en ändring i instruktionen för CSN.

För att beviljande och utbetalning av hemutrustningslån skall fungera effektivt krävs hjälp och stöd från personalen vid invandrarverkets förläggningar och inom det kommunala flyktingmottagandet när flyktingen upprättar låneansökan och i samband med utbetalning av lånet. Invandrarverket måste också lämna sådana uppgifter till CSN som krävs för att man skall kunna bedöma om en person skall beviljas lån. Jag utgår också från att kommunerna biträder i lånehanteringen genom att hjälpa flyktingarna att sända in sina ansökningar till CSN och styrka vissa uppgifter i ansökningarna som är av betydelse för prövningen. Jag har i denna fråga samrått med Svenska Kommunförbundet.

Som central myndighet för flyktingmottagandet bör invandrarverket svara för information till nya flyktingar om möjligheterna att få lån till hemutrustning och om lånevillkoren i stort. Lokalt kommer också kommunerna att svara för sådan information till de flyktingar som flyttar in i kommunen. Personer som beviljats lån bör få erforderlig information och upplysningar i alla frågor som rör deras lån av CSN.

Lånen bör finansieras genom utlåning från riksgäldskontoret till CSN. För detta krävs ett bemyndigande för riksgäldskontoret från regeringen.

Rent praktiskt bör utlåningen från riksgäldskontoret till CSN och redovisning av betalningsströmmar m. m. ske på samma sätt som gäller för studielånen. Utlåningen från riksgäldskontoret till CSN förs upp på tillgångssidan i kontorets balansräkning. Riksgäldskontorets upplåningskostnader redovisas under huvudtiteln Räntor på statsskulden. Under denna huvudtitel redovisas såväl inkomster som utgifter. På de medel, som CSN lånar från riksgäldskontoret, måste CSN betala ränta, som av riksgäldskontoret också redovisas mot huvudtiteln.

Riksgäldskontoret erhåller den fulla ränteintäkten från CSN på den totala utestående lånestocken, medan CSN från låntagarna erhåller enbart en viss del eftersom lånen är räntefria under de första två åren och en del låntagare dessutom kommer att beviljas anstånd. Mellanskillnaden, som alltså är en statlig räntesubvention av hemutrustningslånen, bör finansieras från ett anslag på statsbudgeten. Från samma anslag bör också kostnaderna för avskrivningar finansieras.

Administrationen av låneverksamheten bör i huvudsak finansieras genom avgifter från låntagarna i samband med återbetalning. Avgifterna bör inte vara högre än vad som gäller för studielån. En viss anslagsfinansiering av administrationen kommer också att krävas eftersom en viss andel av låntagarna kommer att beviljas anstånd eller avskrivning och det inte är rimligt att övriga låntagare står för hela administrationskostnaderna. Under de första åren kommer det inte att komma in några avgifter från låntagare eftersom lånen är ränte- och amorteringsfria. Under en övergångsperiod kommer därför administrationen i sin helhet att behöva anslagsfinansieras.

2.5 Ikraftträdande och genomförande

Inom CSN och invandrarverket har gjorts förberedelser för att ett nytt lånesystem skall kunna genomföras kort tid efter ett beslut av riksdagen. Jag bedömer därför att det bör vara möjligt att den nya ordningen med lån till hemutrustning kan träda i kraft den 1 januari 1991, då det nya system för samordnat flyktingmottagande som riksdagen tidigare har beslutat om skall träda i kraft. Lån till hemutrustning bör från den 1 januari 1991 kunna beviljas till de flyktingar m. fl. som tas emot i kommunerna efter detta datum och som uppfyller villkoren för att få lån. Lån bör också kunna beviljas till flyktingar som tagits emot i kommunerna under 1989 och 1990 men som först fr. o. m. den 1 januari 1991 har behov av hemutrustning och i övrigt uppfyller villkoren för att få lån.

Reguljär återbetalning av lånen kommer att påbörjas först den 1 januari 1993. System och rutiner för låneverksamheten kommer att behöva utvecklas av CSN under det närmaste året.

2.6 Kostnader

Statens kostnader för låneverksamheten kommer i första hand att avse räntesubvention under de två år lånen är ränte- och amorteringsfria, avskrivna lån och ökat upplåningsbehov därför att vissa låntagare får anstånd. En viss statlig finansiering av administrationen kommer också att bli aktuell. Det gäller särskilt under de första åren då det inte kommer in några avgifter.

Under ett inledningsskede kommer det också att uppstå vissa kostnader för utveckling av administrativa system.

Kostnaderna för låneverksamheten är mycket svåra att uppskatta. Det är svårt att veta hur många flyktingar som kommer att utnyttja möjligheten och hur stora lån de kommer att ta. På samma sätt är osäkerheten stor när det gäller återbetalning och anstånd.

Om flyktinginvandringen antas vara densamma som i dag och om det stora flertalet flyktingar skulle beviljas maximalt lånebelopp kan den totala årskostnaden för räntesubvention under de räntefria åren beräknas till ca 50 milj. kr. när lånesystemet är fullt utbyggt och två årskullar flyktingar har beviljats lån. En avskrivningprocent på 15% av lånesumman skulle innebära en årlig kostnad på ca 40 milj. kr. vid ett fullt utbyggt system. Årskost-

naden för ökad upplåning till följd av anstånd kan också bli av denna storleksordning när systemet är fullt utbyggt. Totalt med administrationskostnader bedömer jag att kostnaden kan komma att bli högst 150 milj. kr. per år när systemet är fullt utbyggt. Det är ca 100 milj. kr. lägre än vad bidrag till hemutrustning för närvarande beräknas kosta per år.

2.7 Anslagsbehov under budgetåret 1990/91

Medel för lån till hemutrustning för flyktingar bör anvisas på ett särskilt anslag under tionde huvudtiteln som disponeras av CSN.

Under budgetåret 1990/91 kommer det att uppstå kostnader för räntesubvention till flyktingar som tar lån under första halvåret 1991. Vidare kommer det att bli vissa administrationskostnader för beviljningsverksamheten och för utbetalningar samt kostnader för utveckling av administrativa system. Det kan också bli några mindre kostnader om ett eller annat lån avskrivs. Några kostnader för anstånd blir däremot inte aktuella.

Kostnaderna för räntesubventioner och eventuella avskrivningar beräknas till 10 milj. kr. om huvuddelen av alla flyktingar som beräknas tas emot i kommunerna under första halvåret 1991 beviljas lån.

Kostnaderna för löpande administration av det nya lånesystemet och anskaffning av utrustning beräknar jag på grundval av uppskattningar från CSN till 2,5 milj. kr. för budgetåret 1990/91.

För utveckling av administrativa system beräknar jag preliminärt att det kommer att finnas ett medelsbehov på 3,5 milj. kr. under innevarande budgetår.

Såväl de beräknade kostnaderna för löpande administration som kostnaderna för utveckling av administrativa system bygger på mycket grova uppskattningar. Vid behov måste därför regeringen kunna låta CSN överskrida anslaget.

Det totala anslagsbehovet för innevarande budgetår blir med de gjorda beräkningarna 16 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer jag har förordat för lån till hemutrustning för flyktingar m. fl.,
2. till *Lån till hemutrustning för flyktingar m. fl.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91 anvisa ett förslagsanslag på 16 000 000 kr.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1982: 80) om anställningsskydd

Härigenom föreskrivs att 5 § och 33 § lagen (1982: 80) om anställningsskydd skall ha följande lydelse

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Avtal om tidsbegränsad anställning får träffas i följande fall:

1. Avtal för viss tid, viss säsong eller visst arbete, om det föranleds av arbetets särskilda beskaffenhet.
2. Avtal för viss tid som avser vikariat, praktikarbete eller fericarbete.
3. Avtal för viss tid, dock sammanlagt högst sex månader under två år, om det föranleds av tillfällig arbetsanhopning.
4. Avtal som gäller för tiden till dess arbetstagaren skall börja värnplikts-tjänstgöring eller annan därmed jämförlig tjänstgöring, som skall pågå mer än tre månader.
5. Avtal för viss tid som avser anställning efter pensionering, om arbetstagaren har uppnått den ålder som medför skyldighet att avgå från anställningen med ålderspension eller, om någon sådan avgångsskyldighet inte finns, när arbetstagaren har fyllt 65 år.

5. Avtal för viss tid som avser anställning efter pensionering, om arbetstagaren har uppnått den ålder som medför skyldighet att avgå från anställningen med ålderspension eller, om någon sådan avgångsskyldighet inte finns, när arbetstagaren har fyllt 67 år.

33 §¹

En arbetsgivare, som vill att en arbetstagare skall lämna sin anställning när arbetstagaren uppnår den ålder som medför skyldighet att avgå med ålderspension eller, om någon sådan avgångsskyldighet inte finns, vid fyllda 65 år, skall skriftligen ge arbetstagaren besked om detta minst en månad i förväg.

En arbetsgivare, som vill att en arbetstagare skall lämna sin anställning när arbetstagaren uppnår den ålder som medför skyldighet att avgå med ålderspension eller, om någon sådan avgångsskyldighet inte finns, vid fyllda 67 år, skall skriftligen ge arbetstagaren besked om detta minst en månad i förväg.

Om en arbetsgivare vill att en arbetstagare skall lämna sin anställning i samband med att arbetstagaren får rätt till hel förtidspension enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring, skall arbetsgivaren skriftligen ge arbetstagaren besked om detta så snart arbetsgivaren har fått kännedom om pensionsbeslutet.

En arbetstagare som är anställd tills vidare och har uppnått den ålder som anges i första stycket har inte rätt till längre uppsägningstid än en månad och har inte heller

En arbetstagare som har uppnått den ålder som medför skyldighet att avgå med ålderspension eller, om någon sådan avgångsskyldighet inte finns, vid fyllda 65 år, har inte rätt

¹ Senaste lydelse 1984: 1008

Nuvarande lydelse

företrädesrätt enligt 22, 23 och 25 §§.

Förelagen lydelse

till längre uppsägningstid än en månad och har inte heller företrädesrätt enligt 22, 23 och 25 §§.

Prop. 1990/91: 25

Bilaga 6

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1991.
 2. De nya bestämmelserna i 33 § tillämpas på arbetstagare som fyller 65 år den 1 februari 1991 eller senare.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 1 november 1990

Föredragande: statsrådet Molin

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91

Tolfte huvudtiteln

D. Mineralförsörjning m. m.

[1] D 1. Sveriges geologiska undersökning: Geologisk kartering m. m.

I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag på 99 036 000 kr.

Med utgångspunkt i ett av Sveriges geologiska undersökning (SGU) genomfört uppdrag redovisade regeringen hösten 1988 en plan med bl. a. förslag till karteringstakt och prioritering av karteringsområden för en snabbare maringeologisk kartering. Riksdagen ställde sig bakom planen (prop. 1988/89:2, bil. 7, NU8, rskr. 91).

Som ett led i genomförandet av planen anskaffade SGU hösten 1989 ett begagnat undersökningsfartyg. Fartyget togs i drift sommaren 1990, dvs. ca ett år tidigare än vad som redovisats i den ursprungliga planen. Vissa kompletterande ombyggnader återstår dock att utföra.

Med hänsyn till att SGUs maringeologiska kartering skulle befinna sig i ett uppbyggnadsskede under de närmaste åren beräknade regeringen i 1990 års budgetproposition inte några ytterligare medel till ökade driftskostnader eller till ett förslaget miljökemiskt analysprogram. Enligt regeringens bedömning var de medel som SGU föreslogs få disponera tillräckliga. Vid behandlingen av anslagen till SGU uttalade riksdagen (1989/90:NU31, rskr. 190) att regeringen borde återkomma med förslag om hur bl. a. en utökad maringeologisk kartering skall kunna genomföras fr. o. m. budgetåret 1990/91.

Jag beräknar totalt 2 800 000 kr. för att en snabbare maringeologisk kartering och ett miljökemiskt program skall kunna påbörjas redan under innevarande budgetår samt för ökade driftskostnader under budgetåret 1989/90.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Sveriges geologiska undersökning: Geologisk kartering m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91 anvisa ett reservationsanslag på 2 800 000 kr.

[2] F 14. Bidrag till Standardiseringskommissionen

På detta anslag lämnas bidrag till standardiseringsverksamheten via centralorganet SIS-Standardiseringskommissionen i Sverige. I propositionen om vissa näringspolitiska frågor (prop. 1989/90: 88 avsnitt 5.6.1, NU30, rskr. 326) har statens roll i standardiseringen samt ny finansieringsmodell för bidraget till standardiseringen redovisats och i enlighet med detta anvisats ett anslag på 32,2 milj. kr. för budgetåret 1990/91.

SIS har begärt tilläggsanslag med 1,2 milj. kr. för innevarande budgetår. Detta avser allmänt bidrag enligt ovan nämnda finansieringsmodell till hälso- och sjukvårdsstandardiseringen för första halvåret 1991 mot bakgrund av att ett nytt fackorgan för detta teknikområde ansluts till SIS den 1 januari 1991.

Föredragandens överväganden

Sjukvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri) utarbetar och fastställer för närvarande svensk sjukvårdsstandard. Spri-STAND är knutet till SIS som samverkande organ. Spris ägare har i samband med utredningen *Spri 90* kommit överens om att hälso- och sjukvårdsstandardiseringen fr. o. m. den 1 januari 1991 skall bedrivas inom ett nytt fackorgan och därmed knyts till den organisation och de principer som gäller för standardiseringen i Sverige.

I betänkandet (SOU 1989: 45) Standardiseringens roll i EFTA/EG-samarbetet konstaterade utredaren bl.a. att en av principerna för svensk standard bör vara att den täcker alla tekniska fackområden samt att standarderna bildar en helhet och inte strider mot varandra. Utredaren föreslog som en konsekvens av detta att de med SIS samverkande organen borde knytas närmare SIS-familjen.

Standardiseringen i Sverige får genom bildandet av ett nytt fackorgan inom standardiseringen för hälso- och sjukvårdsområdet sitt nionde fackorgan. Detta ger standardiseringen i Sverige en mer enhetlig struktur och bör bidra till standardiseringens effektivitet. I denna fråga har jag samrått med chefen för socialdepartementet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Standardiseringskommissionen* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91 anvisa ett anslag på 1 200 000 kr.

H. Energi

[3] Verksamheten vid statens vattenfallsverk

Riksdagen fastställde år 1988 nya principer för statsmakternas ekonomiska styrning av statens vattenfallsverk (Vattenfall) (prop. 1987/88:87, NU41, rskr. 376). Riksdagens beslut innebar bl.a. att omfattningen och inriktningen av Vattenfalls investeringar samt finansieringen av dem skall beslutas av riksdagen enligt en rullande treårsplan. Beslutet innebär vidare att Vattenfall och dess dotterbolag skall behandlas som en sammanhållen grupp av företag – Vattenfallkoncernen.

Enligt gällande bestämmelser (jrf. prop. 1989/90:100, bil. 16, NU39, rskr. 322) skall investeringar med en total kostnad som överstiger 100 milj. kr. redovisas för riksdagen. Vidare gäller att alla projekt skall rymmas inom den av riksdag och regering fastställda investerings- och finansieringsplanen.

Riksdagen har bemyndigat regeringen att besluta om bildande av aktiebolag och förvärv av aktier inom Vattenfalls verksamhetsområde. För andra typer av bolag än eldistributionsbolag begränsades riksdagens bemyndigande intill ett belopp som skulle fastställas varje år. För budgetåret 1990/91 har detta belopp fastställts till 75 milj. kr. Regeringens bemyndigande är dessutom begränsat till att gälla bolag med ett bundet eget kapital på högst 5 milj. kr. (prop. 1982/83:25 bil. 7, NU15, rskr. 166).

Vattenfall har i skrivelse till regeringen redovisat förslag om dels omstrukturering av Vattenfall Energiverksgrupp AB (VEAB), dels förslag om strukturrationalisering av eldistributionen i Piteå och Älvsby kommuner, dels förnyelse av likströmskabeln i samkörningsförbindelsen (Kontiskan 1) mellan Sverige och Danmark, dels höjning av Vattenfalls rörliga kredit.

Statens vattenfallsverk

Omstrukturering av Vattenfall Energiverksgrupp AB (VEAB) och bildande av regionala förvaltningsbolag

I skrivelse den 12 september 1990 har Vattenfall redovisat planerade förändringar i det av Vattenfall helägda Vattenfall Energiverksgrupp AB.

Vattenfall Energiverksgrupp AB (VEAB) har till uppgift att förvalta Vattenfalls intressen i elverks- och energiverksrörelser som bedrivs i bolagsform. VEAB är moderbolag i en koncern som under år 1989 utöver moderbolaget omfattade 13 dotterbolag. Moderbolaget hade därutöver ägarintressen i ytterligare 6 bolag (intressebolag). VEABs uppgift är bl.a. att utöva Vattenfalls ägarfunktion samt att sköta bolagsgruppens gemensamma frågor.

VEAB bildades enligt riksdagens beslut år 1979 (prop. 1978/79:115, bil 1, NU60, rskr. 429).

VEAB har idag ca 340 000 lågspänningskunder, vilket innebär en marknadsandel på ca 11 procent. I VEABs intressebolag finns ytterligare ca 137 000 kunder.

Vattenfall förutser en ökad strukturell förändring och en ökande komplexitet i de regionala energilösningarna. Kommunerna ökar sitt enga-

gemang i energifrågorna och detta ställer krav på Vattenfall när det gäller bl. a. nya samverkansformer.

Vattenfalls regioner utvecklas mot alltmer självständiga enheter. Avsikten med förändringen av VEAB är att regionerna genom decentralisering, målstyrning och marknadsorientering skall ta ett större ansvar för den egna verksamheten.

Vattenfall anser att det bör bildas ett regionalt förvaltningsbolag i varje region samtidigt som VEABs el- och värmedistributionsbolag bör föras till dessa förvaltningsbolag. Regionerna skall svara för styrning och drift av de regionala förvaltningsbolagen. Vattenfall föreslår vidare att de regionala förvaltningsbolagen ägs av ett för koncernen gemensamt holdingbolag. Detta innebär bl. a. att möjligheten till koncernbidrag kvarstår.

Vattenfall föreslår att omstruktureringen genomförs på följande sätt. Senast 31 december 1990 bildas fem företag, varav ett skall äga aktierna i dels det nuvarande VEAB, dels de fyra övriga nybildade bolagen. Under år 1991 ombildas VEAB till ett förvaltningsbolag för el- och värmebolagen inom region Östsverige. Övriga VEAB bolag samt el- och värmebolagen överförs till de regionala förvaltningsbolagen.

Vattenfall framhåller att den föreslagna omstruktureringen innebär bl. a. ökade samverkansmöjligheter med lokala intressenter, en fortsatt anpassning till den regionala strukturutvecklingen och en enhetlig styrning inom varje regions bolag.

Förslaget medför ett samlat nyemissionsbehov i de nybildade förvaltningsbolagen på 54 milj. kr. Detta kapitalbehov kan täckas med interna medel inom VEAB-koncernen: Aktiekapital och reservfonder i koncernholdingbolaget och i de regionala förvaltningsbolagen kommer högst att uppgå till 64 milj. kr. Aktierna övertas av de regionala förvaltningsbolagen till bokförda värden.

Vattenfall hemställer om regeringens medgivande att ombilda VEAB till region Östsveriges förvaltningsbolag med de förändringar av aktiekapital, bolagsordning m. m. som erfordras härför. Vidare begär Vattenfall att få nybilda fyra regionala förvaltningsbolag för de övriga regionerna och att få nybilda ett aktiebolag som moderbolag för de regionala förvaltningsbolagen (holdingbolaget).

Vattenfall hemställer vidare om medgivande att få överlåta sina aktier i VEAB till det nybildade moderbolaget för förvaltningsbolagen till bokfört värde samt att VEAB och Vattenfall får överlåta sina aktier i el- och värmedistributionsbolagen till de angivna förvaltningsbolagen till bokfört värde.

Vattenfall begär vidare om medgivande att aktiekapital och reservfond i de nya förvaltningsbolagen får uppgå till högst 64 milj. kr. Finansieringen till detta skall tas från VEABs bundna och fria egna kapital.

Slutligen begär Vattenfall att det nybildande koncernholdingbolaget och de regionala förvaltningsbolagen får rätt att teckna borgen för eldistributions- respektive värmebolagen och att de borgensåtaganden som finns i VEAB vid ombildandet får överföras till de nybildade bolagen.

I skrivelse den 6 september 1990 har Vattenfall redovisat de förhandlingar som förts med Piteå kommun om samarbete när det gäller eldistributionen i kommunen.

Eldistributionen inom Piteå kommun handhas av tre parter: Piteå Energiverk AB (PEAB), Piteortens Eldistribution AB (Pelab) samt Vattenfall. Pelab handhar distributionen inom Piteå tätort medan PEAB distribuerar till merparten av övriga kunder inom kommunen. Vattenfall handhar en mindre del av distributionen till Markbygdenområdet i den nordvästra kommundelen. Pelab handhar eldistributionen inom Älvsby tätort. Övrig distribution inom Älvsby kommun handhas av Vattenfall.

Vattenfall och Piteå kommun avser att renodla distributionsförhållandena inom kommunen bl. a. för att få en utjämning av tarifferna. Som ett led i detta har AB Piteaenergi (ABPE) bildats. Bolaget ägs till lika delar av Piteå kommun och Vattenfall Energiverksgrupp AB. I bolaget ingår PEAB, Pelab och en andel motsvarande 25 procent av Sikfors kraftstation.

Förhandlingarna har lett till ett samarbetsavtal med följande innehåll. Vattenfall överlåter till Pelab de delar av 40 kV-nätet som enbart försörjer PEAB och Pelab. I denna överlåtelse ingår av staten ägd fast egendom. Överlåtelsen värderas till 30 milj. kr. Vattenfall överlåter vidare Markbygdenätet till Pelab, varigenom hela eldistribution inom Piteå kommun kommer att handhas av ABPE. Denna överlåtelse värderas till 300 000 kr. Vidare övertar Vattenfall Norrbotten eldistributionen inom Älvsby tätort från Pelab, vilket innebär att Vattenfall kommer att äga all distribution inom Älvsby kommun. Denna överlåtelse värderas till 27,3 milj. kr. Avtalet innebär sammantaget en nettoersättning till Vattenfall på 3 milj. kr.

Slutligen åtar sig Vattenfall drift och underhåll av det 40 kV-nät som överförs till PEAB och Pelab. Ersättningen för Vattenfalls åtagande skall baseras på Vattenfalls självkostnader.

Det finns inget fastställt taxeringsvärde för den av staten ägda egendomen (transformatorstationer i eldistributionsnäten) som Vattenfall avser att avyttra. Vattenfall beräknar det tekniska nuvärdet till 18 milj. kr.

Vattenfall hemställer om regeringens medgivande att få genomföra strukturrationaliseringen inom Piteå och Älvsby kommuner samt att få avyttra den av staten ägda fasta egendomen.

Förnyelse av samkörningsförbindelsen Kontiskan 1

I skrivelse den 4 september 1990 har Vattenfall redovisat planer på ersättningsinvesteringar av likströmskabeln i samkörningsförbindelsen Kontiskan 1 mellan Sverige och Jylland.

Samkörningsförbindelsen mellan Sverige och Jylland består av två likströmslänkar, Kontiskan 1 och Kontiskan 2. Dessa togs i drift år 1964 resp. år 1988. Överföringskapaciten är 250 MW resp. 300 MW. Kabeln Kontiskan 1 behöver förnyas. Kabeln är klent dimensionerad och ett stort antal kabelfel har inträffat. Även kontrollanläggningen och strömriktarstationerna kan komma att behöva förnyas.

Den svenska sträckningen går mellan Läsö och Göteborg. Denna del är enligt Vattenfall i sämst skick. Kabelfelen är kostsamma att åtgärda och orsakar minskade möjligheter till kraftförsäljning till Danmark. Det händer att dansk fossilkraft måste tas i anspråk för att kompensera kraftbortfall vid kabelfel.

Marknadförutsättningarna bedöms vara gynnsamma för att upphandla en ny kabel. Vattenfall har slutit ett avtal med den danska kraftföretaget ELSAM om ekonomiska bidrag till byte av den svenska delen av kabeln.

Investeringen beräknas kosta högst 180 milj. kr. Kabeln beräknas kunna tas i drift hösten 1991.

Vattenfall hemställer om medgivande att förnya den svenska delen av likströmsledningen (Kontiskan 1) mellan Sverige och Jylland.

Höjning av rörlig kredit

I skrivelse den 14 oktober 1990 har Vattenfall redovisat vissa frågor rörande Vattenfallkoncernens likviditet. Enligt den gällande finansieringsplanen, som fastställdes av regeringen i juni 1990, uppgår ramen för koncernens upplåning hos riksgäldskontoret för åren 1990 och 1991 till 1 225 milj. kr., varav 1 175 milj. kr. utgör en rörlig kredit. Ramen för de två åren är oförändrad sedan föregående år eftersom riksdagen ännu inte har behandlat Vattenfalls treårsplan för perioden 1990–1992.

Enligt Vattenfall visar likviditetsprognosen på ett betydande underskott mot slutet av år 1990 beroende på bl. a. utbetalning av räntor och amorteringar på statslånet, skatter samt löpande utbetalningar. Mot bakgrund härav föreslår Vattenfall en höjning av den rörliga krediten hos riksgäldskontoret till 2 100 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Riksdagen har som jag nyss anförde fastställt nya former för den ekonomiska styrningen av statens vattenfallsverk (Vattenfall). Dessa nya styrformer syftar bl. a. till en anpassning till effektivare förvaltning av statens kapital, ökade krav på lönsamhet, effektivitet och produktivitet. Vidare innebar riksdagens beslut att Vattenfall skall bredda sin verksamhet till ett energitjänstföretag.

De av Vattenfall föreslagna åtgärderna får bl. a. ses som en aktiv anpassning till riksdagens beslut i dessa frågor.

Omstrukturering av Vattenfall Energiverksgrupp AB (VEAB) och bildande av regionala förvaltningsbolag

Förslaget att omstrukturera Vattenfall Energiverksgrupp AB innebär en regionalisering av koncernen och en fortsatt utveckling av Vattenfalls regioner. Förslaget innebär vidare en rationalisering och klarare ansvarsförhållanden inom koncernen. Mot denna bakgrund anser jag att Vattenfalls förslag bör genomföras. Frågan är av sådan art att den bör underställas riksdagens prövning.

Avtalet mellan Piteå kommun och Vattenfall innebär bl. a. försäljning av fast egendom som tillhör staten. Enligt gällande bestämmelser i förordningen (1971:727) om försäljning av staten tillhörig fast egendom är försäljningen av sådan karaktär att den bör prövas av riksdagen.

Avtalet mellan Piteå kommun och Vattenfall innebär en fortsatt strukturrationalisering inom eldistributionsområdet som sedan länge pågår. Avtalet bör enligt min mening leda till en mer rationell eldistribution i Piteå och Älvsby kommuner.

Förnyelse av samkörningsförbindelsen Kontiskan 1

Förnyelsen av Kontiskan 1 är inte upptagen som investeringsprojekt i Vattenfalls treårsplan för 1989–1991 som riksdagen har godkänt (prop. 1988/89:100, bil. 16, NU30, rskr. 275).

Investeringen är enligt min mening angelägen. Den skulle bl. a. öka driftsäkerheten i det nordiska elutbytet. Jag kan även konstatera att Vattenfall bedömer att marknadsförutsättningarna för att upphandla kabeln är goda. Investeringen är av en sådan storlek att den bör godkännas av riksdagen.

Höjning av rörlig kredit, m. m.

Vattenfall lämnar årligen till regeringen en treårsplan, som fastställs av regeringen efter riksdagens godkännande. I treårsplanen ingår en investeringsplan och en finansieringsplan. Investeringsplanen är i alla delar bindande för de år planen avser. Finansieringsplanen är bindande endast i vad avser Vattenfalls upplåning hos riksgäldskontoret i form av s. k. riksgäldsån och rörlig kredit.

I budgetpropositionen 1990 (prop. 1989/90:100, bil. 16) lade regeringen fram förslag till treårsplan för Vattenfallkoncernen för perioden 1990–1992. I proposition 1989/90:125 (bil. 11) begärde regeringen en viss justering av den föreslagna planen med hänsyn till en förutsedd minskning av Vattenfalls ägarandel i SwedeGas AB.

Näringsutskottet (bet. 1989/90:NU39) har beslutat att skjuta upp behandlingen av bl. a. förslaget till treårsplan för Vattenfallkoncernen till riksmötet 1990/91. Som en följd härav gäller tills vidare den treårsplan för perioden 1989–1991 som fastställdes av riksdagen våren 1989 (prop. 1988/89:100 bil. 16, NU30, rskr. 275).

Regeringen har den 18 oktober 1990 beslutat att i skrivelse till riksdagen (skr. 1990/91:49) återkalla det vilande förslaget till treårsplan för perioden 1990–1992. Jag avser att senare föreslå regeringen att för riksdagen lägga fram förslag om treårsplan för perioden 1991–1993. På två punkter krävs det dock beslut av riksdagen redan i höst beträffande den nu gällande treårsplanen.

Vattenfall har anmält att det fastställda rambeloppet för upplåning hos riksgäldskontoret behöver höjas om inte Vattenfall skall drabbas av likvi-

ditetsproblem i den löpande verksamheten mot slutet av år 1990. Mot bakgrund härav begär Vattenfall en höjning av den rörliga krediten med 925 milj. kr. till 2 100 milj. kr. Jag förordar att regeringen lägger fram förslag härom till riksdagen.

Det krävs också en viss justering av den gällande treårsplanen med hänsyn til minskningen av Vattenfalls ägarandel i SwedeGas, en fråga som behandlades av riksdagen våren 1990 (prop. 1989/90: 125 bil. 11, NU39, rskr. 322). Enligt vad jag har erfarit har aktieförsäljningen nu genomförts, vilket innebär att bolaget inte längre ingår i Vattenfallkoncernen. Detta kan föranleda vissa avvikelser från de i investerings- och finansieringsplanen upptagna beloppen. Vid behov bör regeringen få besluta härom. I sammanhanget vill jag nämna att Vattenfalls ägarandel tills vidare är 43% i stället för den andel av 40% som var förutsedd vid tidpunkten för riksdagsbehandlingen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen i enlighet med vad jag förordat föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att godkänna omstruktureringen av Vattenfall Energiverksgrupp AB och bildandet av regionala förvaltningsbolag i enlighet med vad jag nyss har redovisat,
2. bemyndiga regeringen att godkänna att den av staten ägda fasta egendomen inom Piteå och Älvsby kommuner överläts till Piteenergi AB i samband med strukturrationaliseringen av eldistributionen inom Piteå och Älvsbyns kommuner i enlighet med vad jag ovan redovisat,
3. bemyndiga regeringen att medge att statens vattenfallsverk förnyar den svenska delen av samkörningsförbindelsen Kontiskan 1.
4. bemyndiga regeringen att medge en tidsbegränsad höjning av den rörliga krediten för Vattenfallkoncernen hos riksgäldskontoret till 2 100 000 000 kr. fram till den 30 juni 1991,
5. godkänna vad jag har anfört om justering av investerings- och finansieringsplan för Vattenfallkoncernen för åren 1990 – 1992 med anledning av ändrad ägarandel i SwedeGas AB.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 1 november 1990

Föredragande: statsrådet Johansson

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91

Trettonde huvudtiteln

C. Personalpolitik, statistik m. m.

C 10. Bidrag till Statshälsan

Bakgrund

I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna rubrik anvisats ett förslagsanslag på 340 000 000 kr. Stiftelsen Statshälsans verksamhet grundas på en rullande treårsplan och finansieras till största delen med medel som de centrala parterna på den statliga arbetsmarknaden kommer överens om att skjuta till i kollektivavtal. Tidigare räknades de överenskomna beloppen upp i enlighet med förändringarna i konsumentprisindex. Från och med innevarande budgetår sker inte längre en sådan uppräknings.

Regeringen har den 17 maj 1990 godkänt ett avtal mellan statens arbetsgivarverk och de statsanställdas huvudorganisationer som träffades den 20 april 1990 om ägartillskott till stiftelsen Statshälsan för 1989 och 1990.

Parterna har i avtalet konstaterat att Statshälsan kommer att uppvisa ett underskott i verksamheten fram till år 1992. Detta uppgick för år 1989 till 21,6 milj. kr. och beräknas till 41 resp. 34 milj. kr. för 1990 och 1991. Staten förbinder sig i avtalet att tillskjuta 21,6 milj. kr. resp. 37 milj. kr. som ägartillskott för åren 1989 och 1990. Parterna är vidare överens om att den närmare ordningen för avräkning av ägartillskottet behandlas i samband med kommande avtalsförhandlingar.

Effekter av den allmänna lönerörelsen, oförutsedda prisökningar och åtstrammingsåtgärder (arbetsmiljöavgift, momsbreddning och höjd fastighetsskatt i Stockholm) är en del av anledningarna till underskottet.

I huvudsak är emellertid underskottet föranlett av intäktsbortfall i samband med vissa ändringar i finansieringssystemet. En sådan ändring är att statens bidrag enligt kollektivavtalet numera utbetalas inte årsvis i förskott utan kvartalsvis. En annan sådan ändring hänför sig till det ovan nämnda borttagandet av anknytningen till konsumentprisindex. Detta är en följd av en ändring år 1988 i avtalet om statlig företagshälsovård m. m. Den har medfört att Statshälsan inte längre kan balansera större kostnadsökningar till följd av oförutsedda prisökningar m. m. mot en automatisk uppräknings av sina medel enligt konsumentprisindex.

Den ekonomiska reserv på som mest 45 milj. kr. som Statshälsan byggde

upp i form av resultatutjämnings- och utbyggnadsfonder under början av 1980-talet togs i anspråk redan i samband med att Statshälsan under perioden 1983–1986 övertog 22 hälsocentraler från affärsverken och vägverket utan ekonomisk kompensation. T. o. m. 1989 års bokslut har samtliga fonder utom en reservfond på 2,5 milj. kr. sålunda utnyttjats.

De åtgärder som Statshälsan vidtagit med anledning av det ändrade finansieringssättet har inte givit sådan effekt att underskottet för åren 1989 och 1990 har kunnat elimineras. Statshälsans verksamhet omstruktureras för närvarande och beslut om ytterligare resultatförbättrande åtgärder har fattats av Statshälsans styrelse.

Tillsammans med ägartillskottet enligt avtalet bör de resultatförbättrande åtgärderna, enligt bedömning av Statshälsans styrelse, leda till en positiv utveckling så att en ekonomisk reserv åter kan byggas upp från och med år 1992.

Föredragandens överväganden

Enligt min mening analyserades effekterna av den ändrade konstruktionen av Statshälsans finansiering inte tillräckligt. Tiden har också varit alltför knapp för Statshälsan att rekonstruera sin ekonomiska situation.

Jag förutsätter att Statshälsan tar tillvara alla möjligheter till resultatförbättringar i syfte att sanera sin ekonomi.

Att förebygga arbetsskador och förhindra utslagning från arbetslivet blir en viktig uppgift för alla arbetsgivare under 1990-talet. Den av regeringen på olika sätt inledda offensiven mot hög sjukfrånvaro, dåliga arbetsmiljöer och utslagning medför att ökade krav också ställs på en effektiv och kundanpassad företagshälsovård.

För närvarande pågår förhandlingar om ett nytt avtal om statlig företagshälsovård. Jag förutsätter att parterna i detta sammanhang ser över finansieringsformen för Statshälsan.

I avvaktan på det nya avtalet finner jag det angeläget att såväl kvalitets- som servicenivån beträffande företagshälsovården för statsanställda inte sänks utan håller en nivå som svarar mot aktuella behov.

Jag räknar mot bakgrund av vad jag nu har sagt med ett ytterligare medelsbehov på 58 600 000 kr. till Statshälsan för att undanröja underskottet och skapa förutsättningar för en effektiv statlig företagshälsovård.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Statshälsan* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91 anvisa ett förslagsanslag på 58 600 000 kr.

C 14. Externa arbetstagarkonsulter

Under anslaget för innevarande budgetår har anvisats ett förslagsanslag på 7 239 000 kr.

Från anslaget betalas utgifter för konsulter som personalorganisationer-

na anlitar i rationaliseringsfrågor med stöd av medbestämmandeavtal som har godkänts av regeringen. Anslaget disponeras av statens arbetsgivarverk.

Prop. 1990/91:25
Bilaga 8

I avtal som godkänts av regeringen den 8 mars 1990 har parterna enats om att beloppet för anlitan­de av externa arbetstagarkonsulter skall vara 8 409 000 kr. för budgetåret 1990/91.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Externa arbetstagarkonsulter* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91 anvisa ett förslagsanslag på 1 170 000 kr.

C 15. Administration av statens personskadeförsäkring m. m.

Under anslaget för innevarande budgetår har anvisats ett förslagsanslag på 6 200 000 kr.

Från anslaget betalas bidrag till konsortiet för AMF- trygghetsförsäkring (AMF) för administration av statens trygghetsförsäkring m. m. (prop. 1987/88: 125, AU 12, rskr. 92). Det sker enligt ett avtal den 10 december 1987 mellan statens förhandlingsnämnd (SFN) och AMF.

I en överenskommelse den 7 mars 1990 mellan SFN och AMF har ersättningen för år 1990 fastställts till 14,3 milj. kr. Av denna utgör 1,5 milj. kr. en slutlig reglering av konsortiets krav på ersättning för tiden fram till den 1 januari 1990. Kostnadsökningen beror främst på en ökad skadevolym. Regeringen har godkänt överenskommelsen.

I årets budgetproposition anslag regeringen 6,2 milj. kr. i avvaktan på utfallet av förhandlingen. Detta belopp behöver således nu ökas med 8,1 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Administration av statens personskadeförsäkring m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91 anvisa ett förslagsanslag på 8 100 000 kr.

över anslag som regeringen begär på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1990/91.

<i>II. Justitiedepartementet</i>		
E5	Engångsanskaffning av inventarier m.m., <i>reservationsanslag</i>	6 000 000
<i>VI. Kommunikationsdepartementet</i>		
A2	Utredningar m.m., <i>reservationsanslag</i>	10 700 000
B5	Bidrag till drift och underhåll av statskommun- vägar, <i>reservationsanslag</i>	296 900 000
<i>VII. Finansdepartementet</i>		
G8	Teckning av aktier i Statens Bostadsfinan- sieringsbolag, SBAB, <i>reservationsanslag</i>	550 000 000
<i>VIII. Utbildningsdepartementet</i>		
E26	Vissa bidrag till forskningsverksamhet, <i>reservationsanslag</i>	10 000 000
F3	Studiehjälp m.m., <i>förslagsanslag</i>	36 700 000
F7	Bidrag till vissa studiesociala ändamål, <i>förslagsanslag</i>	89 000 000
G2	Bidrag till utvecklingsverksamhet inom kulturområdet m.m., <i>reservationsanslag</i>	347 000 000
G7	Ersättning åt författare m.fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m.m., <i>förslagsanslag</i>	5 682 000
H23	Utbyte av TV-sändningar mellan Sverige och Finland, <i>förslagsanslag</i>	90 000
<i>X. Arbetsmarknadsdepartementet</i>		
D8	Lån till hemutrustning för flyktingar m.fl., <i>förslagsanslag</i>	16 000 000
<i>XII. Industridepartementet</i>		
D1	Sveriges geologiska undersökning: Geologisk kartering m.m., <i>reservationsanslag</i>	2 800 000
F14	Bidrag till Standardiseringskommissionen	1 200 000

XIII. Civildepartementet

Prop. 1990/91:25

C10	Bidrag till Statshälsan, <i>förslagsanslag</i>	58 600 000	Bilaga 9
C14	Externa arbetstagarkonsulter, <i>förslagsanslag</i>	1 170 000	
C15	Administration av statens personskade- försäkring m.m., <i>förslagsanslag</i>	8 100 000	

Summa

1 439 942 000

